

LONDON, 22. FEBRUARJA 1978

LETO XXXI. ŠTEV. 458.

Uvodniki

»VSTOP ZABRANJEN!«

Ko je tržaški pisatelj Boris Pahor hotel lani 28. decembra, zaradi neke zapuščinske zadeve, prestopiti v Sežani italijansko-jugoslovansko mejo, so mu jugoslovanske oblasti to prepredile. Strinjamo se z goriškim *Katoliškim glasom*, da tu ni šlo samo za osebno prepoved prof. Pahorju samemu, ampak "za obliko pritiska na slovenski demokratični tabor, na njegovo idejno in politično neodvisnost".

Nerodno pri vsej zadevi je, da pridejo naši zamejski rojaki do takih zaključkov šele, ko jih dobijo po glavi, ali pa, ko je prepozno, kakor smo imeli priliko videti leta nazaj in česar posledice gledamo še danes v idejno-politično-organizacijski razklanosti slovenske manjšine v Italiji, vse pod gesli neke za lase privlečene 'antifašistične fratelance' ali pa 'socialistične solidarnosti', karkoli že tedaj narekuje tržaška politična burja.

Čprav sta bila medtem Miklavčič in Blažič amnestirana, ker je bilo svetovno javno mnenje dovolj vztrajno in dovolj glasno, da se mu Jugoslavija ni mogla več upirati, zamera prof. Pahorju le ostane. On sam, ki gotovo dovolj dobro pozna muhe in manire ljubljanskih režimovcev, bo razumel, da takih delikates, kot jih je objavil njegov *Zaliv*, želodčki naših popit-politiputancev enostavno ne morejo prebaviti. Toda ob tej prepovedi vstopa v Jugoslavijo je šlo še za nekaj drugega, kar sicer *Katoliški glas* pravilno vidi v posledici, ne odkrije pa njegovega vzroka.

Slovenska skupnost, alias večji del demokratičnih zamejskih Slovencev, je v decembru uradno gostila Mitjo Ribičiča, formalnega predsednika RKSZDLS, neuradno pa pooblaščenca IKCKZKS za razlašanje neodvisnega slovenskega mišljenja. Zdravic in vljudnostnih fraz na obeh straneh je bilo na pretek — od Trsta preko Števerjana, Krmina, Plešivega do Žabnic v Kanalski dolini, besedičenja, ki ga samo komunisti niso jemali resno. Temu obisku je potem v Slovenski skupnosti sledilo proslavljanje tridesetletnice ustanovitve Slovenske demokratske zveze, tiste zveze, ki so jo s političnim pučem ta-isti ljudje februarja 1975. likvidirali, da si bomo povsem na jasnem. Ideja tega proslavljanja je bila od samega začetka — drzna, (če opustimo možnost, da je bilo proslavljanje kakorkoli načrtno sugerirano od rdečih agentov.) Ko namreč proslavljate ustanovitev Slovenske demokratske zveze tako v Trstu kot v Gorici, ne morete mimo vzrokov, zakaj je tedaj do te politične organizacije sploh prišlo, ko pa je bilo na pretek titovskih organizacij in front. Ne morete mimo (od komunistov ugrabljenega in umorjenega) Slavka Uršiča, ne morete mimo (od komunistov preganjanega) dr. Sfiligoja, ne morete mimo dr. Kacina, pa Polde-
ta Kemperla in msgr. Novaka, katere vse so imeli na muhi ti-
sti komunisti, ki jih je nekaj dni pred proslavljanjem pred-
stavljaj - od Trsta do Žabnic - njihov policijski eksponent
Mitja Ribičič. Ne morete mimo dr. Josipa Agneletta, prof.
Rudolfa in mnogih drugih v Trstu, ki so jim komunisti stre-
gli po življenju...

Čprav je moralo biti Ljubljani jasno, da je pri tem tri-

desetletnem proslavljanju šlo v prvi vrsti za to, kako z neko psihološko pomirljivo gesto napram pripadnikom bivše SDZ pridobiti izgubljene slovenske glasove, ki bodo ob pričakovanih letošnjih upravnih volitvah tako potrebni Slovenski skupnosti, je bilo vendar to izzivanje - ali kot bi oni rekli, ta provokacija - ljubljanskemu neljudskemu režimu preveč

Treba pa je pribiti, da moramo to primorsko drznost, v okviru splošne borbe za človeško in slovensko svobodo, označiti kot pozitivno, — česar boste na primer zaman pričakovali na Koroškem, — vendar politično vzeto, če se že gremo uradno sodelovanje z Ljubljano, vse skupaj nima nobenega smisla, ker vse to naše ljudi politično samo meša, po tisti srbski "sad ga vidiš, sad ga ne vidiš", odnosno, "dobro jutro, čaršija, na sve strane".

To prav gotovo ni nobena politika, dragi primorski demokrati, in sami ste v gotovi meri krivi, če vas v Ljubljani ne jemljejo niti toliko resno, kolikor bi mogli biti vredni, če na volivce trenutno pozabimo. Če ste sklenili pakt z Ljubljano, na življenje ali smrt, potem se ga držite kot klop vola. Opravka nimate z demokratičnim režimom, kjer si lahko privoščite tudi kakšno periodično brco. Tu gre za vaše politične odnose z diktatorskim režimom; odnose, ki ste jih sami želeli in sami tudi dobili, ne da bi poslušali tiste, ki so vas svarili. Nikar ne mislite, da boste lahko vodili mačkovsko politiko "lajbek zakopčan, lajbek odkopčan". V Ljubljani nimajo posluha za kaj takega.

Če pa seveda porečete, da hočete ohraniti politično samostojnost in samobitnost in da ne dovolite, da bi vam rdeča Ljubljana politiko diktirala, potem smo tam, kjer smo pričeli. Kaj je bilo potem treba romati v Ljubljano in za to ceno razbijati demokratične vrste, ki jih nikdar ni bilo na pretek?! Pokovičarstva Ljubljana niti ne pozna niti ne dovoli.

Hrvatski Glas in Klic Triglava

Pismo, odnosno članek, namenjen za *Klic Triglava* v polemiki z dr. Sircem o narodnostnih vprašanjih v Jugoslaviji, je bil že drugič objavljen v kanadskem *Hrvatskem Glasu* (2. februarja), preden je mogel biti objavljen v našem listu, kateremu je bil v prvi vrsti namenjen. Dr. Ivo Tomić ima to lepo navado, da kopijo svojega članka za *Klic Triglava* istočasno pošlje v Kanado, Mehmed Bašić, urednik *Hrvatskog Glasa*, pa ima še lepšo navado, da članek sam objavi, preden ga ima *Klic Triglava* sploh možnost prevesti in objaviti; in to vkljub temu, da je bil prejem obeh člankov obakrat takoj potrjen v *Klicu* in objava napovedana za naslednjo številko. Spričo tega je popolnoma izključeno, da bi mogel biti g. Tomić bilo g. Bašić kalkulirati, češ da *Klic* člankov ne bo objavil, pa je zato z objavo v *Glasi* treba izvajati gotov moralni pritisk na naš list. Ta netaktnost se je s člankom, ki je bil napovedan januarja in je danes objavljen, zgodila kljub temu, da se je ob prvem primeru lani oktobra naš sodelavec Tič javno čudil takšni hrvatsko-bosanski maniri. Seveda ne moremo razpravljati o Bašičevem okusu, da je obakrat objavil samo eno stran polemike — Sirca, s katerim je Tomić polemiziral, pa kot da ni na svetu! To je Bašičeva zadeva in zadeva njegovih naročnikov, če preferirajo enostransko pobarvani tisk.

Ker smo slovensko pisani list, bi mogli dr. Tomičeva članka odkloniti, ko sta bila pisana hrvatsko. Tega nismo storili ne prvič ne drugič in ugodili Tomičevi prošnji za prevod. Če *Hrv. Glas* s to prakso ne bo prenehal, tretjič članka ne bomo niti prevedli niti objavili.

V Gorici se čudijo

Pod naslovom "Boleč udarec primorskemu človeku"; je goriški KATOLIŠKI GLAS objavil 19. januarja spodnji podpisani članek na uvodniškem mestu. Sam dogodek in spodaj objavljeni članek komentiramo v enem od vodnikov. Ur.

V slovenskem zamejstvu se dogajajo čudne reči.

Še pred kratkim je barometer odnosov med matično Slovenijo in zamejstvom kazal najlepše. Saj je 10. decembra lani, to je pred dobrim mesecem, odposlanstvo Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije pod vodstvom svojega predsednika Mitje Ribičiča opravilo uradni obisk pri deželni Slovenski skupnosti.

O tem obisku je izčrpno in naklonjeno poročal tudi naš list in podčrtal pozitivno vzdušje, v katerem je to srečanje potekalo, ne glede na različna ideološka izhodišča obeh partnerjev. S tem je SR Slovenija prek svoje delegacije jasno vzela na znanje obstoj edine slovenske politične organizacije z izvoljenim predstavništvom, ki jo imajo Slovenci v Italiji, in tudi njeni bistveni ideološki sestavini: slovenstvo in pluralizem.

Med razgovori na omenjenem obisku — od Trsta prek Brd do Višarij — je bil še posebno videti spravljen s temi dejstvi predsednik Mitja Ribičič.

Toda eno je diplomatsko komplimentiranje, drugo pa so dejstva: in zamejskega Slovenca zanimajo predvsem dejstva.

NEPRIJETNA DEJSTVA

Eno takšnih dejstev je, da — ne vemo po kakšni odločbi — pisatelj Boris Pahor ne bi smel vstopiti v SR Slovenijo, če bi se pojavil na meji.

To se je med božičnimi prazniki tudi zgodilo.

Pisatelj Pahor je hotel 28. decembra prisostvovati v Dutovljah razpravi, kamor ga je zemljemerec klical v zvezi z neko zapuščinsko zadevo. Na meji v Sežani so mu službujoči jugoslovanski organi rekli, da ne sme vstopiti.

Isti dan je o tem poročal tržaški radio in prinesel tudi intervju s Pahorjem.

Treba je reči, da je novica povzročila med ljudmi moreč vtis. Tako moreč, da se človek sprašuje, ali se oblasti v Ljubljani pravzaprav zavedajo, do kakšne mere so ranili primorskega človeka.

Borisa Pahorju je mogoče očitati marsikaj kakor vsakomur: toda prav tako mu je treba priznati izredno ljubezen do slovenstva v celoti in do trpečega slovenstva na naših tleh še posebej.

Zakaj torej takšen ukrep, ki ni bil podvzet proti nobenemu vodji tržaškega MSI, proti nobenemu fašistu, pač pa proti povratniku iz nemških taborišč in pristašu OF ter socialisu Borisu Pahorju, prvemu tržaškemu slovenskemu književniku in članu Društva slovenskih pisateljev?

Na to vprašanje je v omenjenem intervjuju prizadeti odgovoril, da je po vsej verjetnosti šlo za represalijo, ker se je zavzemal za osvoboditev Miklavčiča in časnikarja Blažiča. Ta dva — aktivna člana OF med vojno — sta bila obsojena zaradi nekkih člankov v reviji Zaliv, in to v zvezi z znano Kocbekovo afero.

Človek se vpraša: ali ni Pahor delal to, kar je v demokratični družbi za urednika ne samo edino moralno, ampak je tudi njegova dolžnost, namreč da brani svoje sodelavce?

Toda tu je še en absurd: Miklavčič in Blažič sta bila namreč ob novembrski amnestiji izpuščena na svobodo.

SAMO ENA RAZLAGA

Čemu torej takšen ukrep proti Pahorju, ki v svoji obrambi obsojencev ni posegel po kakšnih skrajnostnih sredstvih? Poleg tega se je to zgodilo sredi božičnega odmoru beograjske konference o človeških pravicah!

Matična oblast verjetno ne računa, da bo s tem uklonila človeka, kakršen je Boris Pahor.

Ostaja zato samo ena razlaga: da ukrep sam meri prek Borisa Pahorja drugam, da gre za obliko pritiska na slovenski demokratični tabor, na njegovo idejno in politično neodvisnost.

To je splošen vtis med politično osveščenimi ljudmi na Tržaškem in Goriškem.

Če ta vtis drži, potem moramo samo obžalovati skrajno nepolitichnost takega ukrepa, ki na veliko podira med zamejskimi Slovenci ugled matične domovine. Jasno je namreč, da takšno ravnanje s pisateljem Pahorjem meče čudno luč na decembrski obisk. Ta dogodek je očiten udarec po osveščeni skupnosti narodno neupogljivih in demokratično orientiranih Slovencev.

Kaj menijo o zadevi člani Društva slovenskih pisateljev, katerega član je pisatelj Boris Pahor?

P.S.S.

UBOGA DRŽAVA....

V isti številki KG povzema Vinko Beličič po beograjskem NINu od 15. jan., koliko 'tujih' listov je bilo prepovedano širiti lani v Jugoslaviji. Zastavo nosi Katoliški glas, ki "predstavlja neko vrsto stalne tribune slovenske sovražne emigracije, s katere se širijo lažne in tendenciozne ocene naše stvarnosti. V minulemu letu je bilo zabranjeno širjenje kar 30 števil tega lista." Uboga država, ki pozna le eno stranko, parlament brez opozicije, dirigan tisk, mogočno tajno policijo — pa se boji Katol. glasu iz Gorice. Uboga država!

Z VSEH VETROV

V minuli številki KT sem z muzanjem prebral članek o prodaji slovenske hiše na Via dei Colli v Rimu: pred 32 leti sta se dva slovenska Eboščana, tako mi je eden od njih pravil, napotila v večno mesto na ogled. Bila sta sicer 'suha', imela sta le nekaj kruha in konzerv, ki sta jih dobila od taboriščnega kuharja, sicer pa sta računala na dobre slovenske ljudi, ki jima bodo dali prenočišče in morda kaj toplega pod zob. Vožnja z vlakom v tistih 'premaganih' casih ni nič stala. Tako sta prišla oba Eboščana na Via dei Colli k župniku Križmanu in ga prosila za prenočišče. Mož ju postrani pogleda, vpraša od kje sta prišla, - morda tudi, če se mislita vrniti v Eboli, - potem pa se odreže: "V Rimu je veliko hotelov, tam lahko poiščeta prenočišče."

To me napoti v Logarsko dolino, v letih pred vojno. Trije slovenski duhovniki so uživali dopust in potovali proti vzhodu. Pa bi se radi kje vsedli, kaj toplega pojedli in spili. Toda v vsako hišo vendarle niso mogli 'vdreti' kar na slepo, saj bi jih ljudje lahko ven vrgli... Pogleda dr. Lojze Kuhar skozi okno neke hiše, vidi v kotu križ in reče ostalima: "O, to so krščanski ljudje, saj imajo križ." Pa se odreže dr. Ivan Ahčin, urednik Slovenca: "Križ že, križ, če pa so naši, pa ne veš!" Rečeno mi je bilo, da je Kuhar zarobantil nad tako nekrščansko ljubeznijo.

V Angliji so na televiziji končali s predvajanjem politične nadaljevanke "Za zaprtimi vrati", ki je ironizirala Nixonovo vladavino. Večkrat sem se zdrznil, kako žalostna je včasih ta demokracija. Pa sem si dejal: če kljub opoziciji v parlamentu, kljub kontroli tiska in javnemu mnenju prihaja v demokratični družbi od takih ekscesov, kako mora šele zaudarjati v diktaturah, recimo v Jugoslaviji, ko ne smeš pisniti proti režimu, kaj pa šele proti njegovemu predsedniku...!

"Neki" list je to poročal, v "nekem" listu je "nekdo" to-le zapisal, urednik "nekega" lista je kritiziral itd. Tega je še vedno na pretek v s-h-s tisku, da je res nerazumljivo, zakaj uredniki ne objavljajo osebnih imen, ki jih imamo vsi ljudje. Vest ni nobena vest in poročilo ni nobeno poročilo, če ju ne opremiš vsaj s tistimi informacijami, ki so potrebne v omikani in olikani družbi. Naročniki pa bodo smatrali tisk, ki pove imena in jih ne skriva za misterioznimi kulisami, kadar o njih razpravlja, za odgovoren tisk, ki se ne boji pogledati resnici v oči.

V članku Lojzeta Ilije, ki ga je KT decembra komentiral, berem o Glavaču, uredniku ilegalnega Pobratima. Pleničar, ki je pripadal tisti grupi, trdi, da je bil on prvi in večletni urednik lista in da kaplan Glavač nikdar ni pripadal njihovi skupini. Če me spomin ne vara, je Pleničar pred časom podobno zavrnil že pisuna Čučka, ki je nekaj podobnega trdil v ljublj. časopisu.

Tič

K. L.

OSIP GLASOV NA PRIMORSKEM

V KLIČU TRIGLAVA se že od predlani pojavljajo članki somišljenikov nekdanjih Demokratskih zvez v Trstu in Gorici, v katerih skušajo omenjeni za vsako ceno braniti politiko političnih struktur iz prejšnjih let na zamejskem Primorskem. Vsebinsko teh člankov bi mogli strniti v tri bistvene trditve :

-padec glasov samostojne slovenske liste na volitvah po letu sedemdeset (nekaj že poprej) je zakrivil pred tremi leti dokončen razid goriške Slovenske demokratske zveze (SDZ), ki je bila koalicija Slovenske demokratske skupnosti (SDS) in Slovenskega ljudskega gibanja (SLG), ter poenotenje Slovenske skupnosti (SS) v Trstu, prej koalicije štirih skupin, in ustanovitev enotne stranke Slovenska skupnost (SSk) za vso deželno Fur-lanijo -Primorsko ;

- padec glasov da povzroča odmik od italijanske Krščanske demokracije (KD), ki je bila in je še vedno vladajoča stranka in edina lahko primorskim Slovencem tudi nekaj da, seveda če jo na volitvah podprejo ;

- padec glasov da povzroča, nadalje, odmik od protikomunističnega stališča, navezava stikov nove SSk z Ljubljano, odkoder naj bi sedaj še ta neodvisna slovenska stranka prejemale smernice, če ne kar navodila za svoje politično delo ; pri tem žanje SSk podporo tednika KATOLIŠKI GLAS v Gorici.

Vsi ti argumenti deloma držijo, večinoma pa ne. Za upad glasov samostojne slovenske liste bi bil že lahko en razlog v tem, da je nekaj starejših ljudi v strahu, da ne bi prišel v Italiji na oblast komunizem, volilo KD, nekaj bolj levo usmerjenih pa tudi komuniste na zadnjih vsedržavnih volitvah, zato da ne bi svojega glasu vrgli proč, ker slovenska lista na teh volitvah ni imela izgledov. Dejansko pa se upad glasov za samostojno slovensko listo začel je s koncem šestdesetih let, torej že pred razidom nemogočih koalicijskih zvez, v katerih je vsaka skupina imela svoja stališča, po mili volji agitirala, v Trstu celo izstopala in znova vstopala v koalicijo, kakor se je pač komu zdelo..

Ali ni mogoče začetek upadanja glasov prav posledica tega dolgoletnega anarhističnega stanja? Te dolgoletne "demokratske" razcepljenosti, idejne in pokrajinske? Zakaj je mogla šele sedaj SSk kot enotna stranka ustanoviti krajevne odseke po slovenskih vaseh, šele sedaj svojo mladinsko organizacijo? Zakaj se to ni zgodilo že prej, v letih tako opevane demokracije? In šele sedaj nastopati po vsej deželi z enotnim imenom?

To ni nikakršen očitek, samo ena od ugotovitev, od tolikih vprašanj. Zakaj nedvorno so tudi prejšnji vodilni primorski politiki opravljali politično delo po svojem najboljšem prepričanju, toda s časom bi moralo

vendarle priti do novih organizacijskih oblik, do novih idejnih rešitev. Odpraviti je bilo treba patriarhalne strukture in se približati sami bazi. Pri tem je nastalo tudi nekaj osipov glasov, kot jih pač prinese vsaka reorganizacija, toda vztrajati na starih strukturah, je pomenilo vztrajati na politiki seniorjev in odbijati mlajše moči od političnega dela. V slovenskem političnem življenju na Primorskem se je pojavila praznina, ki ne bo nikoli zapolnjena.

' ČITALNIŠKA ' POLITIKA

Kot posledica temu, vsaj v veliki meri, bi na sedanje politično slovensko delo na Primorskem imel vrsto pripomb. Primanjkuje v slovenskih vrstah sposobnejših in razgledanih ljudi. Politično delo poteka še v veliki meri po čitalniškem načinu, na čustvenih narodnostnih stališčih in še vedno ne dovolj na narodno socialnih in narodno idejnih temeljih. Pomanjkljiva je propaganda, nasproti italijanskemu informacijskemu pritisku, italijanskemu bahanju z nacionalno veličino, ne znamo postaviti slovenskih argumentov, zakaj že slovenska vzgoja v šolah je ohlapna, romantično narodna in naivna.

Pripombe bi lahko imel tudi v tem, da SSk zamuja pri predstavitvi idejnega in političnega programa, pri izdelavi strankinega statuta (človek še vedno ne ve, kaj ta organizacija po statutu sploh je), zamuja pri tekočem obveščanju in še v mnogo čem. Seveda bi bilo vse drugače, če bi stranka imela plačane agitatorje, če bi bila javno financirana kot so npr. komunisti in demokristjani. Tako pa sloni vse delo na osebnih žrtvah in idealizmu, na žrtvovanju prostega časa. Gre torej za delo iz dobre volje, z upanjem, da nekoč pridemo tudi skozi to kritično obdobje. In pritegnitev mnogih mlajših moči v organizacijsko in politično delo, česar je poprej manjkalo, vzbuja upanje, da bo v doglednem času le prišlo do boljših rešitev.

POVEZAVA Z DEMOCRISTIANO

Kaj naj bi človek odgovoril na nenehno povzdiganje povezave s Krščansko demokracijo (KD)? Politika zongliranja, ki je (podobno kot na Koroškem) prinašala trenutke pridobitve, na dolgo obdobje pa je vodila v pogubo. In primorski ljudje so to dobro vedeli in čutili. Več kot dvajset let po vojski je KD uganjala takšen šovinizem, ki je številne slovenske ljudi odvrčal ne le od političnega, ampak tudi od krščanstva samega in od Cerkve. Koliko primorskih ljudi se je moralo izseliti v prekomorske dežele, ker kot slovenski ljudje niso dobili služb? Koliko se jih je moralo izseliti, ker so jim odrekli italijansko državljanstvo, ker so prišli iz delov, po zadnji vojski priključenih Jugoslaviji? Medtem ko so tisoči italijanskih Dalmatincev in Istranov bili takoj sprejeti, so slovenske Primorce, tudi italijanske državljane, odgnali. Bili so to poštene, verni ljudje. In kako se je do njih vedla "krščanska" KD? Po prvi vojski je Italija zasedla Primorsko, po drugi pa je primorske ljudi iz prepuščenih območij odbila. In to kljub zakonu, ki omogoča pridobitev državljanstva

za ljudi, ki so že bili italijanski državljani. Vsi ti ljudje, ki so se umaknili pred komunizmom iz jugoslovanske Primorske, bi bili močna opora neodvisni slovenski listi. In prav to je bil po vsej verjetnosti vzrok, da jih je KD pognala v begunstvo, jim onemogočala obstoj, ustanovitev družin z otroci, zaradi odrekanja služb. Medtem ko so se istrski in dalmarinski begunci bohotali, prevzemali povsod delovna mesta samim domačinom izpred nosa. Naseljevali se po slovenskih krajih, vse pod taktirko KD. Slovenski ljudje pa so bili prepuščeni samim sebi, brez moči, brez pravne pomoči, popolnoma v rokah nacionalistične klike.

In sedaj pridejo "politiki", ki zagovarjajo sodelovanje s KD, češ politika je umetnost možnega. Odveč je poudarjati, da ta stranka ne bo mogla nikoli popraviti vsega zla, ki ga je storila do slovenskih ljudi, od socialnega do narodnostnega. In to kljub mnogim plemenitim osebnostim, ki so v njenih vrstah npr. poslanec Belci ali pokojni goriški politik Cian in še kateri drugi.

STIKI Z MATICO

In glede stikov z Ljubljano in "protikomunizma": Zakaj je pravkar omenjeni KD dovoljeno sodelovati, čeprav neformalno, s komunisti, posebno kadar gre za protislovenska stališča (npr. pri tržaškem radiu, pri odrekanju šolskega okraja), a SSK naj bi ne bilo dovoljeno iti v Ljubljano, potem ko je bila tam tudi že na obisku italijanska KD oz. deželno odposlanstvo na čelu s KD že po večkrat. Za ljubljanske spletke primorski ljudje niso slepi, toda to ne pomeni, da bi se v okviru svoje stranke morali s tamkajšnjimi dejavniki bosti in se medsebojno napadati. Obenem pa bi italijanska stran, v tistem sporazumu z jugoslovansko, na zunaj nevidno izpodnašala temelje samostojnemu slovenstvu. Politika v zamejstvu res ni emigrantska, ampak predvsem narodno obrambna. V zamejstvu si vsaj v zadnjih letih nismo več umišljali, da lahko svetimo čez mejo v domovino z lučjo "demokracije in svobode" in odpiramo pamet tamkajšnjim ljudem. Zakaj naša tukajšnja svoboda ali demokracija je nekaj zunanjega, v resnici pa smo kot narodna skupnost utrpeli strahotno škodo, takšno, da nam je ni naredil niti fašizem: razkrojeni, sprti, razlašeni, diskriminirani... S čim naj bi po vsem tem matičnim rojakom "odpirali" oči, s kakšnim "protikomunizmom"? In zadnji čas, ko nas z urbanizacijo, z novimi zidavami, skupaj KD in KP (ter slovenski komunistični župani) potiskajo na rob dokončnega propada!?

Za zamejstvo je edina možna rešitev njegovega obstoja, če ima stike tudi z Matico. Seveda ne sme priti tej Matici v roke, ker tudi v njej pridejo na površje ljudje, ki zaradi ideološke zagledanosti niso vedno sposobni dejeti pomena zamejstva, celo za idejno in narodnostno obrambo same Matice. In ti ljudje lahko poženejo zamejske organizacije v usodne povezave, npr. levičarski pogon v tuje stranke in tamkajšnja asimilacija. Izmenjava pogledov in mnenj na enakopravni ravni pa

Nova knjiga: Sir Geoffrey Cox, THE RACE FOR TRIESTE, William Kimber & Co., £5.95

je za vse koristna in odvrne mnoga nepotrebna nerazumevanja.

Kaj bi imeli od tega, če bi nekoč o zamejskem slovenstvu zapisali: pokopali so ga sicer, toda vdalo se ni!?

OD UREDNIKA: *Iz Italije sem prejel gornji članek s prošnjo za objavo. Avtor mi je poznan. Čeprav sem prepričan, da bi polno podpisani članek imel več teže in bi olajšal razpravo o nakazanih vprašanjih, po drugi strani razumem osebne razloge, zaradi katerih polnega podpisa ni. Bralce lahko zagotovim, da to ni v nobeni zvezi z vsebino ali posameznimi osebami. Ker je v skupnem interesu, da se nakazana vprašanja razčistijo, upam, da anonimnost članka ne bo vzrok odklonitve take razprave. Nasprotno, kritizirani bodo kljub člankarjevi anonimnosti dokazali, da se javne razprave ne boje, če se je bodo udeležili.* dp

KOROTANSKE MEDITACIJE

Od političnega sodelavca

Nič ni videti, da bi se postopek s slovensko manjšino na Koroškem bistveno kaj spremenil, kar zadeva avstrijske oblasti. Časopisnega nasprotovanja do manjšine je še vedno na pretek, oblasti pa razen enega primera, niso pokazale nobenega popuščanja.

Če smo pred meseci več ali manj redno slišali, kako bo Jugoslavija internacionalizirala koroško vprašanje, s tem na Koroškem nihče več ne računa. Tako so imeli prav tisti, ki so to napovedovali, in politični predstavniki javno niso bili med njimi, prav pa je imela tudi avstrijska vlada, ki je vseskozi igrala na to karto. Škandalozno je, da sta Beograd in Ljubljana imela pri tem koroške Slovence za norce, ker so tako v Ljubljani kot v Beogradu od samega začetka vedeli, koliko lahko Jugoslavija zgubi v gospodarskem, trgovinskem in turističnem pogledu, če se odloči za internacionalizacijo. Tako se je spet ponovilo klasično pravilo, da je zunanja politika neke države toliko močna, kolikor je ona močna v notranjem pogledu. Ker vsem diktatorjem notranja moralna moč primanjkuje, se zunanje-politično lahko zatekajo samo v silo. Take sile pa seveda Jugoslavija nima.

Odločitev avstrijskega ustavnega sodišča, da je v večini primerov žandarmerija postopala protustavno, kakor je postopala s koroškimi Slovenci poleti 1976 v Škocjanu in drugod, ni uresničila tistih upov, ki so jih gojili Slovenci v pogledu avstrijske justice. Prizadeti orožniki niso bili disciplinsko kaznovani, kaj šele premeščeni; njihov poveljnik je bil celo povišan. In nekaj tednov pozneje po razsodbi se je žandarmerija celo lotila odstranjevanja privatnih dvojezičnih napisov (na posojilnici v Pliberku).

Gleđano z anglosaškega sveta je primer z avstrijskim ustavnim sodiščem nekaj popolnoma namogočega. V Britaniji ali v Združenih državah sodišče lahko ne le odloči nekaj proti upravnim ali političnim oblastem, ampak svojo sodbo lahko tudi uveljavi, zato tudi državljani na splošno sodišča cenijo in vanja zaupajo kot poslednje zatočišče proti samovoljnosti oblasti. Kot je videti, tega v Avstriji ni. Sodeč po gornjem primeru je ustavno sodišče lahko odločilo, da je bil tak in tak ukrep v nasprotju z ustavo, nikakor pa ni moglo prisiliti vlade, da bi kaj storila v pogledu ustave. Skratka: sodišče lahko nekaj razveljavi, ne more pa nečesa uveljaviti; in še celo razveljavitev ni vedno praktično možna, če predmet zadeva v delikatno področje, ki je strankarsko vroče; sodniki v ustavnem sodišču so, če pravilno sklepam, postavljeni po partijskem ključu. Za anglosaški svet nekaj nezasižanega.

Če torej to drži, kakor spremljamo in razumemo od zunaj, potem je jasno, da nima nobene možnosti uveljavitve kakršnakoli pritožba slovenske manjšine na ustavno sodišče glede neizpolnitve 6. člena državne pogodbe odn. glede protizakonitosti zakonskih ukrepov glede dvojezičnosti, četudi bi sodišče odločilo v prid manjšine.

Predsednik NSKS dr. Matevž Grilc je v novoletnem uvodniku *Nasega tednika* ugotovil, da je bilo z vladnimi ukrepi glede rabe uradnega jezika slovensko dvojezično ozemlje zmanjšano za dve tretjini, glede dvojezičnih krajevnih napisov pa kar za pet šestin.

Medtem napovedujejo občinske volitve za spomlad. Slovenci bodo nastopili s samostojnimi listami. — Dve svetli točki pa sta izjava kardinala Koeniga, da je treba manjšinske zakone zboljšati in dejstvo, da je bila dvojezičnost prvič izvajana pri naboru slovenskih fantov v avstrijsko vojsko.

Peter Urbanc:

'KOLIKO JAJC ZASLUŽIŠ NA URO?'

Gospodarske razmere v Sloveniji leta 1977

Ko je pred nekaj meseci neki kanadski Slovenec obiskal svojo rodno Dolenjsko, ga je nekdo v gostilni, kjer je posedal s svojimi znanci, podražil, češ, kaj je vendar rinil preko luže, ko pa je doma tako dobro. Kanadčan, ki je bil dobre volje, mu je odvrnil: "No, pa začnimo pri tebi: koliko jajc zaslužiš na uro?" - "Kakih osem jih že bo", odvrne domačin. Kanadčan: "Jaz v Kanadi pa zaslužim za isto delo kakih 100 jajc srednje velikosti." Temu Kanadčanu, ki je očitno dobro razumel, kje Marxa čevelj žuli, so kmalu po tem gostilniškem pogovoru "svetovali," naj v dveh dneh zapusti Dolenjsko.

Prav mnogi obiskovalci, morda je to večina, trdijo, da živijo doma dobro, celo izvrstno. Skušajmo to razčleniti:

Najprej je treba zavrniti pavšalno trditev, da danes živijo ljudje v domovini bolje kot pred vojno: čeprav je trditev lahko resnična, je brezpredmetna, ker se je življenski nivo končno po skoro tridesetih letih po vsem svetu dvignil, tako glede produkcije, uporabe nove in boljše tehnike itd. Pozabiti pa ne smemo, da je bilo življenje v prvih dvajsetih letih po vojni, tja do 1965. silno trdo. Nihče ne more rojakom nadoknaditi teh dvajset let. .

Kmetov položaj se zadnje čase zboljšuje, a še vedno zaostaja za položajem kmeta v Avstriji in Italiji. Razmerje med cenami proizvodov in cenami strojev ter gnojil je v Sloveniji še vedno zelo neugodno. Oblasti so šele v zadnjem času pričele plačevati za kmečke pridelke približne svetovne cene, dočim ni govora o kakšnih podporah, če cene ne krijejo proizvodnih stroškov. Cene kmetijskim strojem, brez katerih kmetijstvo v Evropi ne bi bilo več možno, so v Sloveniji po petdeset ali več odstotkov višje kot na zahodu. Kmetje s 25 ali 30 glavami živine, kakor tudi kmetje blizu mest, zadnja leta sorazmerno dobro živijo. Toda lani je šel krompir slabo v denar; tudi z žitom in sadjem ni bilo dobro. Vinogradniki se pritožujejo zaradi konkurence alžirskih in španskih vin na trgu; mnogi so zato prešli na prodajo grozdja socialističnemu sektorju.

Zadnja leta je bilo opaziti zanimiv razvoj v prostovoljnem sodelovanju kmetov na združni osnovi; vprašanje cen takim proizvodom, prevzetih od socialističnega sektorja, še ni v celoti jasno. Še vedno velja prepoved posedovanja nad deset hektarjev zemlje. Kmetu upokojencu ostane po odbitku socialnih dajatev na mesec, 15.000 din, to je deset dolarjev pokojnine. Tekom zadnjih petih let je kupna moč dinarja padala letno po nekako 20%; nikakor ni jasno, zakaj Jugoslavija noče dinarja devalvirati, ker bi cena dolarju vendar ostala ista,

čeprav je v dolarskem območju inflacija samo sedem do osem odstotkov letno. Če ne pride kmalu do močne devalvacije dinarja, bo Jugoslavija prisiljena vrniti se v dirigirano gospodarstvo, kot ga ima Sovjetska zveza.

NEMOGOČA PRIMERJAVA

Če zdaj primerjamo cene v Sloveniji (po stanju v novembru lani) s cenami v Kanadi, pridemo do čisto nemogočih zaključkov:

1 kg sladkorja	din 1330.-
1 kg riža	din 2000.-
1 kg surovega masla	din 7960.-
1 kg teletine	din 8000.-
1 kg govedine	din 6500.-
¼ kg kave	din 5000.-
1 kg jabolk	din 650.-
1 jajce	din 260.-
1 liter mleka	din 580.-
1 kg bele moke	din 800.-
1 kg krompirja	din 300.-
1 kg solate	din 650.-
1 kg kruha	din 450.-

To, spremenjeno v dolarje, bi stalo v Ljubljani \$19, v Torontu pa \$16, 25. Toda povprečna delavska plača v Sloveniji je bila lani 397.000 din, kar odgovarja 210 dolarjem. Taka plača v Ontariu pa je okoli \$1115. Vsakršna primerjava med recimo Kanado in Slovenijo je na taki osnovi brez smisla.

Sorazmerno dobro so v domovini plačani profesionalni poklici kot inženirji, odvetniki, direktorji (od 700.000 do 1.200.000), dinarjev. Infrastrukture pa so še vedno slabe, pri čemer mislim ceste in železnice. To sila čudno zveni za socialistično državo, kjer naj bi bilo na razpolago dovolj strojev, rehnike in delovne sile, in vendar so ceste neurejene. Je vzrok temu tako osovražen "kapital"?

NEOZDRAVLJENA "PEPELKA SLOVENIJE"

Zdravstveno varstvo je v kritičnem stanju. Na zdravnika je treba čakati po tri ure ali več in pri tem je koverta obvezna. Med kirurgi postaja stanje nevzdržno: v vsej Jugoslaviji jih je 1300, ki delajo povprečno po 71 ur tedensko, zaradi česar jih je zdravstveno ogroženih 51%; samo dva odstotka kirurgov lahko upa, da bodo dosegli pokojnino. Dejstvo, da je po vojni zapustilo Jugoslavijo 4500 kirurgov, je več kot zgovorno. Posteljo v bolnišnicah ni lahko dobiti in koverte je treba deliti celi vrsti uslužbencev, sicer boš zastoj čakal, da ti bodo menjali posteljnino, ko se naj bi prvič vlegel.

Toda kljub mnogim pomanjkljivostim, pa vendar ne gre zanikati, da se je dokajšnjemu številu prebivalstva v Sloveniji dvignil življenski standard. Lepe hiše, "vikendi", avtomobili, počitnice v letoviščih, mnogo tudi v tujini, so končno le dejstva. Kako prihaja do tega? Odgovora ne gre iskati zgolj v pretirani zaposlenosti in pridnosti moža in žene (51% žena dela, kar je skoraj svetovni rekord), ampak predvsem v proizvodnji privatnega sektorja. Plače tu so tudi do 60.000 dnevno, kar pomeni, da ne gre podcenjevati njegovega pomena. Ta

privatni sektor je postavil večino privatnih hiš in kupil do 80% avtomobilov. Saj je treba prišteti seveda tudi delo zdomcev v tujini, kjer gotovo dela do dvesto tisoč Slovencev, kar pomeni skoraj eno petino vseh zaposlenih v Sloveniji. Ker so plače v tujini po trikrat višje od domačih, je na dlani, da je tako v tujini od zasebnikov ustvarjeni kapital silno velik; ker je bil ta skoro v celoti vložen v slovensko gospodarstvo v eni ali drugi obliki, je to dvignilo splošno življensko raven.

Slovensko gospodarstvo stoji pred dilemo: kako preprečiti privatnemu sektorju, da ne bi postal premočan in s tem nevarno neodvisen od partije ter države, toda mu obenem toliko popustiti, da bo življenska raven ostala vsaj na sedanji višini. Ker to že več ni mogoče imenovati komunističen ali socialističen sistem, ostaja pri tem zraven še nevarnost sovjetske kritike, če bi jugoslovanska oblast popustila pretirano. Dejstvo je, da je slovenski človek s svojim delom ustvaril za gotov del prebivalstva neko vzdržno stanje, ki bi bilo neprimerno boljše, če bi užival privatni sektor več prostosti tako v mali industriji kot predvsem v trgovini. Kaj več itak ni moč pričakovati. Do tega vzdržnega stanja je prišlo, ko je diktatura prenehala s pritiskom. Ko so opustili kolhoze in prisilne zadruga, ko je bila dana večja svoboda podjetjem, ko je delavec mogel, menjati delovno mesto ali celo oditi v tujino, je razvoj krenil navzgor. Čim bolj opušča država idealne, a že šestdeset let neizvedljive marksistične ekonomske smernice, tem bolj se življenski standard dviga. Do sedanjega znosnega stanja je v glavni meri prišlo ne zaradi socializma ampak prav navkljub socializmu.

POLITIČNI POLOŽAJ:

Politični pritisk je v SRS v zadnjih šestih mesecih 1977 popustil. Kot smo zvedeli med letom, so imeli lani v Sloveniji 17 političnih pripornikov, od teh imenoma le 4. Amnestija je lani novembra zajela nekatere od teh, toda imenovali so samo sodnika F. Miklavčiča, E. Kardelj je začel razvijati novo teorijo o samoupravnem demokratskem pluralizmu, ki ga sedaj skušajo tolmačiti na vse možne načine, dočim ni v praksi videti nobene aplikacije. Pritisk proti vplivu Cerkve je bil v preteklem letu manj viden. Javne, za KPS vznemirjajoče, izjave nadškofa Pogačnika o medvojnih dogodkih, zaenkrat niso imele nobenih posledic. Ustanovitev nove primorske škofije je pozitivno doprinesla k današnjemu položaju; konkretno, dana so bila neka dovoljenja za zidavo cerkve v Novi Gorici in drugod. Slovenski tisk izven meja Slovenije, še vedno nima dostopa v republiko, vendar ljudje kljub temu vnašajo tisk ilegalno; glede tega ni nobenega sodnijskega primera, ki bi bil poznan. Emigranti na obisku domovine so deležni posebne, čisto nepotrebne, pozornosti v "prijateljskih" pogovorih s policijo; kaže, da so to vsi prestali brez negativnih posledic.

REVNA IZVIRNOST KULTURE

Na kulturnem polju ni bilo v letu 1977 nič pomembnega. Kot velja za prejšnjih 31 let, tudi v letu 1977 v Sloveniji ni bilo izdano kako knjižno delo, ki bi

res navdušilo. V Kopru so izdali po dolgem odlašanju novo Rebulovo delo 'Snegovi Edena', ki pa ni navdušilo tako kot nekatera prejšnja dela; razen nekaj odstavkov, je vse preveč abstraktnosti in težkih simbolizmov, ki jih navadni bralec le težko dojame. Kljub temu, da sta oba naša znamenita zamejska pisatelja, A. Rebula in B. Pahor, svobodna v njunem pisanju, je celo pri teh dveh premnogokrat čutiti neki obzir, neko taktiko do nove "družbene ureditve" v Sloveniji; s tem pa nujno trpi ustvarjalni duh. Razni mali znaki svobodne misli, kot se pojavljajo danes tako doma kot v zamejstvu v dobi disidentstva, ne zadostuje; treba bo iti še marsikak korak naprej do večje odprtosti in resnice.

Med zamejci se v letu 1977 položaj ni bistveno spremenil. Primorci imajo opraviti z italijansko vlado in Cerkvijo, ki kažeta nekaj dobre volje po ureditvi manjšinskega vprašanja. Na žalost je bil zavržen slovenski šolski okraj za vse slovenske šole v Italiji; zdi pa se, da ima predlog zakona o globalni rešitvi manjšinskega vprašanja v Julijski krajini dokaj upanja na pozitivno rešitev.

Na Koroškem je bilo 1977 leto globokega razočaranja proti avstrijski vladi. Manjšinsko štetje so kljub protestom Jugoslavije in naših Korošcev izvedli. Izpadlo je pa po zaslugi Korošcev klavrno, na primer našteji so več Slovencev na Dunaju kot na Koroškem, pa vendarle Avstrijci na podlagi tega štetja in drugih faktorjev sedaj postavljajo slovenske napise samo v nekaterih krajih, ki obsegajo komaj 20% slovenskih občin, kot so bile znane še iz časa dvojezičnega obveznega šolstva. S procesi proti našim fantom, ki so protestirali, proti krivičnemu štetju, Avstrijci nadaljujejo. Korošci so zahtevali s strani Jugoslavije, da protestira na beograjski konferenci; po zadnjih vesteh tudi iz tega ne bo nič; torej zopet veliko razočaranje za Korošce, ki toliko upajo v intervencijo Jugoslavije. Sploh je ta naslon na komunistično Jugoslavijo šel predaleč, ker se po vseh potezah Slovenske skupnosti in Narodnega sveta koroških Slovencev, še posebej po njihovem pisanju v NAŠEM TEDNIKU in drugod vidi, da so že skoraj popolnoma zgubili možnost manevriranja. To še posebej velja za Narodni svet koroških Slovencev, ki so je takorekoč odpovedal samostojnemu nastopu na važnih mednarodnih forumih, kot sedaj v Beogradu, ali direktnim intervencijam, kot jim to člen 35 avstrijske pogodbe dopušča. Ta pretesna vezanost na Slovenijo se tudi izraža v briskiranju slovenske emigracije, od katere bi lahko imeli zamejci precejšnje koristi. Ko je danes centralna Slovenija v položaju, da narod res ne more spregovoriti, bi človek pričakoval od Slovenske skupnosti in od Narodnega sveta koroških Slovencev v njihovih pogostih kontaktih s predstavniki Slovenije vsaj kako potezo v korist demokratske evolucije na primer kako besedo v korist sodnika F. Miklavčiča, indeksa prepovedanih knjig, publikacij, svobode vere. Na stvari mogoče ne bi nič spremenilo, vsaj ne takoj, toda taka gesta bi bila nadvse plemenita in cenjena ter v današnjem času niti ne bi bila tvegana. Tako pa zvene ti sestanki, konference s predstavniki komunistične

/Nadaljevanje v 2.stolpcu 7.strani/ ●

Ljubo Sirc:

JAKA AVŠIČ IN DRAŽA MIHAILOVIČ

Fajfarjevi spominski članki ob smrti Jake Avšiča so zelo zanimivi, ker znova načenjajo nekatera vprašanja o tem, kako so leta 1941 potekali dogodki. Toda potrebno je reči vnaprej, da ti članki dogodkov ne pojasnjujejo, temveč jih zatemnjujejo.

V svojih Spominih imam napisano, da je novembra 1941 prišel dr. Nagodeta obiskat polkovnik Avšič v spremstvu majorja Ulepiča. Avšič je Nagodetu povedal, da se je pravkar vrnil iz Srbije, kjer je govoril z Mihailovičem, ki ga je imenoval za poveljnika Slovenije z majorjem Novakom kot njegovim načelnikom štaba. Avšič je prosil Nagodeta, naj mu pomaga predvsem s tem, da posreduje med njim in Osvobodilno fronto. Po njegovem pripovedovanju se je Mihailovič boril skupaj s komunisti, vendar je bilo ogromno težav, ker je Mihailovič zahteval previdnost, partizanski poveljniki pa so vztrajali na zelo tveganih akcijah, ki so zaradi nemških represalij nevarne za civiliste. Tako so na primer komunisti vdrli v Mačvo, a so se morali umakniti, nakar so Nemci požgali celo vrsto vasi in postrelili ali deportirali mnogo civilistov. Avšič je hvalil Mihailoviča kot človeka in vojaka. Nagode je imel o Avšiču zelo dober vtis, kakor mi je to sam dejal.

Okoli 1. decembra 1941 je SLOVENSKI POROČEVALEC napadel Mihailoviča, češ da noče vreči vseh svojih sil v boj proti Nemcem in da napada partizanske enote. Nagode je ponovno poiskal stik z Avšičem, da ga vpraša, ali vztraja pri svojem prejšnjem poročilu, na kar je Avšič odgovoril pritrdilno. Nato je "Pravda" (podtalna organizacija, ki jo je vodil Nagode in ki jo v svojem članku Fajfar omenja) v svojem podtalnem časopisu IZVESTJA odgovorila na POROČEVALCEV napad s tem, da je objavila, kar je pripovedoval Avšič.

Osvobodilna fronta se je zatem proglasila za suvereno nad Slovenijo in prepovedala borbo proti okupatorjem vsem, ki se fronti ne bi pokorili. Ko je "Pravda" prosila za pojasnilo, kaj naj vse to pomeni, je bila iz fronte izključena, kot piše Fajfar. Nagode se je hotel posvetovati s polkovnikom Avšičem o tem, kaj naj nadalje storimo; toda, ker Avšiča že dolgo ni bilo k Nagoderu, sem šel jaz vprašat majorja Ulepiča, ki je Avšiča ob prvem obisku spremljal, kje je Avšiča mogoče najti. Ni mogel ali ni hotel odgovoriti na to vprašanje, vendar je dejal, da se Avšičevi pogledi na Mihailoviča niso spremenili. "Toda," je pristavil, "sodelovanje s partizani je nujno. Treba se je boriti proti okupatorjem na vse možne načine. Po vojni ne bo nihče spraševal, kje se je kdo boril, marveč le, ali se je boril ali ne." Kmalu nato smo zvedeli, da je Avšič odšel v partizane; to je bilo februarja 1942.

Že v tej verziji je težko razumeti, kaj se je zgodilo. Sedaj smo dobili še Fajfarjevo verzijo, po kateri

je Avšič imel stike s Kidričem in Beblerjem, se preden je odšel k Mihailoviču. Bil naj bi bil tudi v Plenumu OF, o čemer pa meni ni ničesar znanega dasi sem dobro poznal oba zastopnika Pravde v Plenumu OF, t. j. Kumra in Kobilico. Ali Fajfar sedaj naknadno popravlja zgodovino ali pa so komunisti kooptirali v Plenum nekakšno vojaško skupino pod Avšičem, ne da bi to povedali ostalim skupinam?

In kaj je pomenilo, da je Avšič prišel k Nagodetu hvalit Mihailoviča in prosit, naj mu Nagode posreduje zvezo z Osvobodilno fronto? Še več, ko je polkovnik Vauhnik prišel iz Zagreba v Ljubljano, so ga ob neki priložnosti obkrožali kolesarji, tako da se je baje ustrašil, da ga hoče OF likvidirati, ker so se atentatorji posluževali koles. Vsaj to je pripovedoval Nagodetu major Ulepič, ko ga je prišel v imenu Avšiča prosit, naj sporoči OF, da je Vauhnik politično zanesljiv. Če je bil Avšič res že povezan z Osvobodilno fronto, oziroma s KP, je moglo vse to biti samo intriga KP, da izsili spor med Nagodetom in OF, ker so se hoteli Nagodeta in "Pravde" znebiti, a so hoteli ostalim članom OF dokazati, da s "Pravdo" ni mogoče sodelovati. V tem primeru je Jaka Avšič pač igral zelo žalostno vlogo.

O tem, da bi se slovensko partizanstvo podredilo Mihailoviču, ni bilo nikoli govora. Šlo je za to, ali naj Mihailovič organizira svoje odrede tudi v Sloveniji ali ne. Fajfar pravi, da bi bilo Mihailovičevo gibanje v Sloveniji katastrofa. Bilo bi seveda katastrofa za absolutno oblast komunistične partije, ne bilo bi pa prav nobena katastrofa za osvobodilno gibanje proti Nemcem: predvsem, z Nemci prav nihče ne bi sodeloval, ker bi se vsi proti njim borili, dasi izven Osvobodilne fronte.

● O razmerah v domovini /nadljevanje s 6. strani/

Slovenije poniževalno, ker zamejska stran vedno nastopa kot partner, ki pričakuje uslug, intervencij. V imenu zamejskih organizacij in njihovih volivcev sklepa neke dogovore in akcije, za katerih vsebino ni mogoče nikoli zvedeti nič točnega. Premnogi zamejci odklanjajo tak način povezave z matično domovino. Ta njihov odklon se ne izraža več glasno, ker jim manjka moči in zadostnega števila, toda praktična posledica je ta, da postajajo indiferentni in korak do narodnega odpada za take ljudi ni več tako daleč.

Peter Urbanc

Nadžkofova pridiga

Pod nadškofovimi 'vznemirajočimi izjavami' misli g. Urbanc očitvidno na lanskoletno pridigo na veliki četrtak v ljubljanski stolnici. Po *Amer.domovini* in *Svobodni Sloveniji* naj bi tedaj nadškof v obrambi pok.škofa Rožmana dejal: "Če so domobranci in belogardisti delali zločine, so jih delali tudi partizani." Kasneje je tako pisanje indirektno demantirala ljublj. *Družina*, ko je takole citirala metropolitano: "Kristjan, pa naj je bil v vrstah partizanov ali v vrstah belogardistov ali domobrancev, mora vsakomur iz srca odpustiti, če mu je bila storjena krivica, bodisi na življenju, bodisi na imetju, bodisi na dobrem imenu." To pa je seveda čisto nekaj drugega, kot so to pisali v emigraciji. Nam se je to zdelo v danih prilikah čisto nekaj nemogočega; tudi ni nadškof take narave, da bi se spuščal v take izjave in to zraven še na prižnici. V tem smislu je nameraval tedaj tudi naš sodelavec Tič zavrniti pisanje v *Ameriki*, pa po eni strani ni imel dovolj prostora v svoji rubriki, po drugi strani pa nisem smatral vredno stvar resno jemati. Ko sem v oktobru bral demanti v *Družini*, mi je bilo seveda žal, da nisem prej tega zavrnil. Prav je, da je nedavno *Sij* v Argentini več pisal o tem. Ur.

S TREBUHOM ZA KRUHOM (I)

Od domovinskega sodelavca

Po jugoslovanskih poluradnih virih (uradnih podatkov sploh nimajo,) ki se sklicujejo na ameriške statistike, se je v petih letih (1969-1973) preselilo iz Jugoslavije v Združene države 19.162 ljudi, od katerih je bilo 1371 strokovnjakov raznih poklicev, med temi je bilo 289 zdravstvenih delavcev, od katerih je bilo 146 zdravnikov in kirurgov, 269 je bilo inženirjev raznih strok, 254 tehnikov in 79 univerzitetnih profesorjev. V istem času so 103 znanstveniki zapustili Jugoslavijo za Združene države Amerike. Računajo, da v Nemčiji dela trenutno okoli 500 zdravnikov iz Jugoslavije. Zobozdravniško fakulteto v Beogradu je po vojni končalo 4232 stomatologov. Računajo, da jih od teh dela v tujini do 600, in iz države pa se jih je odselilo najmanj dvakrat toliko (1200). Vzrok ni samo boljši zaslužek v tujini, ampak tudi dejstvo, da v domovini ne morejo najti zaposlitve, ker ni denarja za nova delovna mesta; in to v času ko na primer pride do 2200 prebivalcev na enega stomatologa, ponekod v Srbiji pa celo 40.000 prebivalcev. Tako ostaja odprto vprašanje: zakaj sploh šolajo zdravnike, če ti nimajo zagotovljenih delovnih mest. Nekaj je hudo narobe s to "politiko izobraževanja in načrtovanega zaposlovanja"...

ZAVRNITEV SOVJETOFILSKE POLITIKE

Od političnega sodelavca

Težko je reči, če so v gotovi meri tudi slovenske kritike (zlasti v KLICU TRIGLAVA) hrvaške emigrantske prosovjetske politike v zadnjih mesecih odločilno doprinesle k temu ali pa vsaj vplivale na to, da je hrvaški tisk pričel pisati o tem zgodovinsko najbolj politično naivnem hrvaškem fenomenu, ne samo kritično ampak tudi odklonilno. Zagotovo vemo, da Hrvatom nazadnje ni vseeno, kaj o njih sosedje Slovenci mislimo; če čisto nič drugega, želijo si nas vsaj za tihe opazovalce, če nas že ni mogoče z lahkoto pridobiti za zaveznike v njihovih zahtevah proti Srbom.

V mislih imam najprej pomemben uvodni članek dr. Krnjeviča v kanadskem HRVATSKEM GLASU 12. januarja letos, ko je jasno povedal svojim sonarodnjakom, "da moremo priti do svoje samostojne in suverene države samo ob prijateljstvu svobodnega sveta, predvsem velikih svobodnih narodov" ne pa z neko prosovjetsko politiko, "s katero nima niti ne more imeti hrvaški narod ničesar skupnega". "Žalostno je dejstvo," je opozoril dr. Krnjevič, "da se je v ta voz vpregla tudi čikaška DANICA, glasilo hrvaških frančiškanov, ki so na begu iz domovine poiskali in si ustvarili človeško življenje v največji svobodni državi na svetu, v Združenih državah Amerike, niso pa poiskali rešitve v Sovjetski zvezi", ki v petdesetih letih "ni niti enemu narodu prinesla svobode, ampak je vsilila narodom Sovjet-

ske zveze takšno tiranijo, ki je ni para na svetu".

Drugega od dr. Krnjeviča tudi ni bilo pričakovati; tako noro politiko je že zavrnil pred leti, ko je zanj kazal neke simpatije dr. Branko Jelić. Bolj presenetljivo je, da se je 20. januarja zbudila iz sanj tudi sama čikaška DANICA in objavila uvodni članek "Hrvatska in Sovjetska zveza", ki ga ji je poslal v objavo Zdenko Antić, sodelavec RADIA SVOBODNE EVROPE v Muenchenu in predsednik Hrvatskega demokratskega saveza, katerega glasilo je HRVATSKA ZORA (urednik Roko Kaleb). Antić v ničemer ni presenetil: njegov slog je jasen, njegova analiza skrbna in njegovi zaključki realistični. Kot takega ga poznam že dolga leta. Presenetila je le "fraterska" DANICA, da je članek sploh objavila; in ta članek je v zadnji številki 12. februarja ponatisnila v celoti tudi londonska NOVA HRVATSKA, ki sicer nima navade ponatiskovati drugod objavljenih člankov, češ "da nima prostora niti za svoje sodelavce"; to pot ga je objavila iz dveh razlogov: "prvič, ker je članek izvrstno napisan, in drugič, ker ob znanju govori o najvažnejšem problemu hrvatske zunanje politike," kot je to lepo razložila NH.

UBOGA PROPAGANDA :

Antić se uvodoma sklicuje na večkratno pisanje DANICE na način, kakor je bil lani julija objavljen intervju z Brunom Bušičem in pozneje, 19. in 26. septembra, dva članka Zorana Budrovića; ta je videl prosovjetsko politiko kot edini "izhod iz hrvatske slepe ulice." Pri tem velja spomniti naše bravce, da je bil Bruno Bušić lani izvoljen za načelnika tiskovno-propagandnega urada izvršnega odbora Hrvatskog narodnog vijeća (neke vrste propagandni minister), medtem ko so Budrović v hrvatskem nacionalističnem tisku peli slavo kot dobro podkovanemu političnemu aktivistu, ko se je pojavil v emigraciji in prišel na dan s svojimi idejami.

Povzemajoč na kratko argumente obeh Hrvatov, je moč reči, da je tako Bušića kot Budrovića zanesla v politično fatomorgano komunistična propaganda, pod katero sta rastla v domovini, češ da se Sovjetska zveza bori za osvobojenje narodov, ki bi jih sicer zapadne kapitalistično-imperialistične sile še naprej tlačile in izkoriščale, če ne bi bilo Sovjetov. Ta več kot zmešani argument zavrača zdaj Antić, ko ugotovi, da sta tako Britanija kot Svobodna Francija že tekom vojne izjavili, da bosta dali svobodo in neodvisnost svojim kolonijam, ne da bi pri tem Sovjeti mignili s prstom. In to se je po vojni postopoma tudi zgodilo, medtem ko je Sovjetska zveza posredno ali neposredno pograbila okoli dva milijona kvadratnih km ozemlja in si podredila 150 milijonov prebivalcev. In kolikor je Moskva pomagala komu v Afriki ali Aziji, so bili to samo komunistični pokreti, ki so pobili svoje osvobodilne tekmece in nato vzpostavili režim terorja in bede, ki je v mnogih primerih hujši od kolonialnega. To je prav zdaj moč videti v Abesiniji, ko proti Somalcem, Eritrejcem in Galanom Sovjeti podpirajo Anhare, ki sestavljajo samo tretjino vsega prebivalstva Etiopije. To da bi prej govorilo, da se utegnejo Sovjeti nasloniti na srbsko tretjino prebivalstva Hrvatske kot pa na njeno večino..., odnosno tretirati Hrvatsko

kot mejno krajino in jo zavarovati pred zapadnimi vplivi z bodičasto žico in minskimi polji, kot so to storili na zahodnih mejah Češke in Vzhodne Nemčije. Celoveč: zadnje čase je mogoče ugotoviti, kako streme Sovjeti za tem, da centralizirajo svoje satelite in odstranijo razlike med socialističnimi narodi s tem da, jih postopoma predelajo v "socialistični narod," ki bo pod vodstvom najnaprednejšega velikega ruskega naroda popeljal človeštvo v komunizem. To ni pravljica, saj Antić navaja pisanje češkega, nemškega in georgijskega tiska v tem pogledu. Ali je potem čudno, če je po vojni pobegnilo iz tega socialističnega raja 25 milijonov ljudi, vprašuje avtor. Ne z avtom ali letalom, ampak ilegalno, preko živih minskih polj, vteigajoč lastna življenja... In kaj naj reče o uporih v Vzhodni Nemčiji leta 1953, v Madžarski 1956, na Češkoslovaškem 1968 leta in dvakrat v Poljski (1970 in 1976)? Zapeljati Hrvatsko v ta blok, v dobi, ko si vse močnejše evropske komunistične partije prizadevajo, da bi se osvobodile ruskih objemov, ni nobena alternativa za Hrvatsko! Potem še Antić kot iluzijo zavrne Budrovićevo zamisel "daj-dam" politike: - neodvisna, suverena Hrvatska za hrvatske luke na Jadranu. Prvič kaj takega lahko nudi Sovjetom samo neka politična skupina; ta še zdaleč nima podpore vsega hrvatskega zdomstva, da o domovinskih Hrvatih niti ni govora. Po drugi strani pa je realen odnos moči med takima dvema partnerjema tako ozek in šibak, da bi taka skupina - obenem s svojo "suvereno" Hrvatsko - hitro padla pod Brežnjevo doktrino. Potem Antić še posrečeno primerja sedanje mednarodno stanje in gornjo politiko z razmerami, pred katerimi se je znašel Pavelić, ki je s svojo naivno "daj-dam" politiko pripravil Hrvatsko za državljansko vojno, krvavo revolucijo in katastrofo pri Pliberku. Ni nujno, da se bo tudi ta nova politika enako končala, toda "kdorkoli hoče v politiki nekomu slepo verovati, ta je naivnež in bo doživel samo brodolom", kot je - verjemite ali ne - prišel do zaključka malo pred svojo smrtjo sam dr. Branko Jelić, ki ga je Antić osebno poznal in z njim korespondiral. "Timeo Danaos et dona ferentes" - bojmo se Sovjetov, čeprav prinašajo darove, opozarja svoje rojake Zdenko Antić na zaključku svojega treznega in realističnega članka.

Ing. IVO TOMIĆ:

O NARODIH V JUGOSLAVIJI (II.)

Ing. Tomić se je prvič oglašil v našem listu lani oktobra (KT 453/4). Tedaj je odgovarjal dr. Ljubu Sircu, ko je ta v mesecu juliju postavil "Ponovna vprašanja hrvatskim nacionalistom" (KT 451). Takoj v isti oktobrski številki je dr. L. Sirc že odgovoril ing. Tomiću. Spodnji članek je ing. Tomićev odgovor dr. Sircu. Odgovor slednjega bomo objavili v marcu. Ur.

Težkega srca sem se odločil odgovoriti g. Lj. Sircu, ker imam vtis, da so naši iz preteklega obdobja zelo zmedeni, pobarvani z nacionalističnimi občutki, zagrenjeni s krivicami, zapleteni s pritožbami. Za našo vojno preteklost je težko najti objektivnih opazovalcev, kadar pa do objektivnosti le pridemo, ni na razpolago objektivnih podatkov. Pogosto prihaja do

napak, da jemljemo dejanja posameznikov in jih tudi tolmačimo kot uradno politiko; vsekakor kaže, da se bo vsled pomanjkanja podatkov s takimi obtožbami, ki jih je treba obžalovati, nadaljevalo. V tujem tisku je danes moč brati o vseh mogočih zločinih Hrvatov; Hrvate na padajo za vse mogoče dogodke, obtožujejo jih za nesreče Jugoslavije tekom vojne; danes je očitno, da teh člankov niso napisali tujci, ampak da so bili navdahnjeni po nestrpnih srbskih politikih, ki so širili laži od samega začetka Jugoslavije pa do danes, ker so vedno držali oblast v svojih rokah in zavzemali položaje, s katerih so mogli razširjati 'uradne' neresnice.

Sam se ne smatram za političnega zgodovinarja, niti ne želim komurkoli deliti lekcije, toda zaradi objektivnosti, je morda le treba popraviti nekatera "dejstva". Seveda je lahko danes, po dogodkih "vedeti vse" in biti moder, vse ostalo pa obsoditi, ničesar razumeti, ničesar dojeti ter ponavljati in obujati našo nestrpnost, ki je naš največji sovražnik. Če dan za dnem ne moremo dojeti svojih grehov, če nimamo hrabrosti obsoditi nestrpnost pa najsi bo tudi na naši straži, kakšne možnosti potem sploh obstajajo, da pride do boljšega razumevanja med demokratičnimi predstavniki raznih narodov v Jugoslaviji.

Kaže, da danes tudi naši najbolj šolani ljudje ponavljajo gotovo staro propagando, in da niso niti poskusili, objektivno pogledati na obtožbe in morda poiskati resnico.

Veseli me, da je g. Sirc izjavil, da ne smatra vse Hrvate za ustaše; toda istočasno je ponovil staro propagandno laž, iz katere je mogoče zaključiti, da so bili Slovenci za časa vojne preganjeni na Hrvaškem. Nikdar ni bilo nikakršnega preganjanja Slovencev na Hrvaškem; to bi moral jaz vedeti, ker je moja mati Slovenka, ker je bil moj sosed v Zagrebu Slovenec, ker sem imel tri prijatelje Slovence in je skoro vsak razred v zagrebški gimnaziji imel nekoliko Slovencev; niti moja mati niti moji sosedi niso za časa vojne nikdar trpeli kako preganjanje. Posameznih primerov pa ne gre zamenjati z uradno politiko. Na Hrvaškem je vedno živelo mnogo Slovencev in tu ni bilo nikoli nobenih problemov; mnogi so našli zatočišče na Hrvaškem pred nečloveškimi preganjanji od strani nacistov. Preden bodo jezni nestrpneži skočili, naj poudarim, da je to zgodovinska resnica in ne obramba hrvatskega ekstremizma.

Nadaljna trditev o Mačkovi Zaštitni ni točna. Mačkova Zaštita je po Hrvaškem vzdrževala mir in red in zakonitost; ko bi le mogla tam ostati, potem bi imeli danes dostojno oblast, kjer bi bile človeške pravice spoštovane in se jih ne bi na okruten način gazilo. Zgodovinska resnica je, da za časa Mačkove Zašтите ni bilo narodnostnih umorov in da je bila politika HSSa za Hrvatsko vedno demokratična, kar ni pomenilo vsi in vse proti vsem ostalim. Naj poskusi g. Sirc dokumentirati katerokoli izjavo vodstva HSSa, iz katere bi lahko tolmačili nasprotno od tega kar trdim.

Nadaljnja trditev, da je Mačkova Zaštita prešla

k Paveliću, je prav tako nevarna netočnost. Videti je, da drug drugemu ne moremo nič priznati in ničesar razumeti. Ustaši so razorožili Mačkovo Zaščito potem, ko je dr. Maček nekajkrat odklonil oblast iz rok (nemških) nacistov, ker je vedel, da ne bi imel nobene oblasti in ker se ni strinjal z nezakonitostmi, ki so postale po okupaciji Jugoslavije očitne. Dejstvo je, da so nestrpni srbski politiki med obema vojnama imeli oblast. Od skoraj dvesto raznih ministrov so bili vsi Srbi razen peščice Hrvatov in Slovencev; Macedoncev (to je bila južna Srbija) in Albancev pa "nikjer ni bilo." Na žalost je treba te velike grehe srbske politične nestrpnosti postaviti pred njihova vrata. Vemo, da so vse ostale narodnosti bile državljani drugega razreda. Ko je Stjepan Radić odhajal v Beograd, je bil prežet z mislimi: "S Srbijo da, pod Srbijo ne." Za takšno strpno, modro stališče je s svojimi pristaši padel, zadet od strelav srbskega šovinizma. Če bi Srbi mogli spoznati, da je delitev oblasti in vpliva z ostalimi narodi v Jugoslaviji osnova za politično stabilnost države, morda danes ne bi imeli komunizma.

Prav tako se greši, kadar se govori o NDH kot o popolnoma svobodni državi. Hrvatski je na žalost vladal nemški poslanik, predstavnik nacizma, ki je grmel in oblačil, kakor je Hitler hotel. Če bi hotel nekdo danes trditi, da so Hrvati pod nemško in italijansko okupacijo vladali na Hrvaškem in da je šlo nemškim nacistom za to, kaj Hrvati mislijo, potem se mi zdi, da je norec Hitler imel več spoštovanja do Hrvatov kot pa do celokupne sile Britanije, Amerike in Rusije, kar je očividno nesmisel. Da je bila za časa NDH večina ukrepov uveljavljena od nemških nacistov, je očitno že samo po nekaj primerih. Židje so do vojne živeli dostojno in mirno na Hrvaškem in ni nihče smatral, da jih je treba preganjati. Po okupaciji Jugoslavije in Hrvatske je preko noči prišlo do zapiranja Židov. Ni treba biti posebno pameten, da lahko vidimo, po čigavem odloku. Očividno je, da ta grozni antisemitizem ni zrasel na hrvaških tleh, ampak je bil uveden od boleznega nacizma iz hitlerjanske Nemčije. S tem nikakor ne želim zmanjšati odgovornosti kvislingov med Hrvati in med Srbi, ki so se slepo oprijeli oblasti za kakršno koli ceno in pod tem okriljem izvrševali nezakonitosti. Na žalost, če se nismo niti danes sposobni odpovedati ekstremistom, Hrvati ustaštvu in Srbi četništvu, kako naj potem ustvarimo spodobne države. Toda medtem ko se demokratični Hrvati odrekajo ekstremizmu, meni ni znano, da bi mogli zamisliti srbske politike, ki bi priznali, da je za časa vojne postalo četništvo desna roka ekstremnega srbskega nacionalizma in da so se kot takšni pregrešili nad človeškimi nedolžnimi življenji, ne v borbi proti okupatorju, ampak proti vsemu, kar je hrvatskega.

STATISTIKE ZA VSO DRŽAVO

Čudim se, da je g. Sirc s tako lahkoto odbil edine nepristranske statistike, iz katerih je videti, da je nemogoče, da bi moglo pasti toliko Srbov in da so prav vsi bili pobiti od ustašev. Za koliko žrtev je bil kriiv kvisling Nedić, in nemški nacisti? Poleg tega so ti podatki nanašajo na vso Jugoslavijo, a kar je moč zaključiti je, da so Hrvati potegnili krajši del tudi to pot. Lahko je reči, da

število Srbov mogoče ni bil točen niti pred niti po vojni, ker se mnogi ljudje niso drznili izjaviti, kaj so bili, saj so se bali preganjanja; to je bilo posebno važno za muslimane, Macedonce in Hrvate v Bosni.

Jaz sam gotovo nočem biti danes komurkoli sodnik; mogoče smo lahko danes celo srečni, da nam ni treba reševati onih velikih problemov, kot jih je morala generacija naših očetov. Gotovo pa je to politična kratkovidnost, ki nikamor ne pelje, če obtožujete en narod za skrajnost, a pred lastnim pragom ne pometate. Nedavno je bilo odkrito, kako so Nemci izkoriščali razcepljenost Hrvatov in Srbov in enim ali drugim podtikali rakozvane "zločine," da bi lahko izzvali čim hujšo borbo med njimi, medtem ko bi oni sedeli mirno v okupirani Jugoslaviji.

Če bi se vsaj danes mogli začeti obnašati tolerantneje in če bi prenehali ponavljati samo tisto, kar nas boli in spregledati bruno v lastnih očeh, potem bi morda obstajala neka bodočnost za narode današnje Jugoslavije. Če vodstvo Hrvatske seljačke stranke stoji na stališču hrvatske države, potem nekateri takoj mislijo, da je to naperjeno proti njim. Ne priznajo nam, da je tu morda nekaj politične modrosti, da ti Hrvati morda niso najslabši ljudje na svetu. Poslušajmo jih vsaj, kaj nam imajo povedati. Tu na zapadu te Britanci, ko jim hočeš nekaj povedati poslušajo, in če se s tabo ne strinjajo, te zato ne pobijejo s palico in kamnom. Naša stvarnost je takšna, da je bil med Srbi in Hrvati izkopen tako globok prepad, kar je podobno slabemu zakonu, kjer se mož in žena pričenjata lasati, in ostane edina rešitev, da se ločita; in če se ločita na dostojen in civiliziran način, potem vsaj otroci ne bodo trpeli. Tako tudi otroci narodov Jugoslavije ne bodo trpeli, če bodo naše generacije našle rešitev in se ločile v miru. Dr. Krnjević je rekel v nekem prejšnjem intervjuju, da je mogoče vse probleme med Srbi in Hrvati rešiti, ko bosta obstajali suvereni državi Hrvatska in Srbija. Tako dalekovidno in pomirljivo govori hrvatski voditelj, ki želi Srbom njihovo državo. Ali so kje srbski politiki, ki bi danes kaj takega priznali nam? Ali bomo mar ostali politično najbolj neumni narodi vse Evrope, brez znosnosti, brez razumevanja, brez človeške dostojnosti do svojih sosednih narodov?

ZAGRENJENA ČOKOLADA

V domovini tako primanjkuje kakava, da so v treh velikih živilskih tovarnah (Kraš, Kolinska in Podravka) morali poslati delavce z gotovino po trgovinah, kjer so pokupili ves dostopni kakav v drobnih prodaji, ter si tako pomagali s produkcijo čokolade, pudingov in pi-jac. Kakav, ki ga uvažajo iz Afrike, je količinsko omejen. Uvozniki so surovo zrnje sprazili in zmleli v tkzv. kakavove pogače ter jih kot polizelek prodali v tujino. Od prvotnih 85 din za kg šo dobili tako 160 deviznih dinarjev. Spričo vsega tega je Kolinska celo v hujših težavah, ker ji je uspelo odpreti tržišče v Rusiji, zdaj pa nima tja kaj poslati niti ne more kriti domačih potreb. Zdaj se tolažijo, da z novim letom itak pride do novih uvoznih dovoljenj. Če pa bo 'novo leto' ali 'pust' vplival na prekupčevalce, pa je seveda drugo vprašanje. (ds)

"Bistveno merilo za dosedanje delo zveze komunistov in drugih subjektivnih sil je ocena, kakšne uspehe smo dosegli v boju za ustavno preoblikovanje družbe. Potrebujemo kritične ocene," je zapisal sekretar ZKS Franc Šetinc v *Delu* 4. febr. — Nič lažjega! Vseh svojih 101.965 članov naj naroči na *Klic Triglava*. Potem bomo zaslužili še celo britansko kraljičino priznanje za pospeševanje izvoza...

Nemško zvezno sodišče je 27. jan. potrdilo prepoved delovanja emigrantske organizacije Hrvatski Narodni Odpor, ki jo je izreklo nemško zvezno notranje ministrstvo že junija 1976.

MITI IN RESNICA O
SLOVENSKI ZGODOVINI

7.

DOMAČE PLEMSTVO - Uvod v nadaljevanje.

Doslej sem razpravljajal o etničnem poreklu karantanskega plemstva ter nekoliko bolj natančno analiziral glavne politične premike v devetem stoletju, dočim me je opis poedinih plemiških rodbin pripeljal tudi v deseto in enajsto stoletje. Po kratkem presledku, ko sem razpravljajal o poreklu besede knez in o Jezovi teoriji o skandinavskem izvoru Slovencev, bom nadaljeval z opisom plemstva, ki je živelo in delovalo po slovenski zemlji od začetka desetega do srede trinajstega stoletja. Tako bom, da navedem nekaj podrobnosti, po kratkem orisu splošnega evropskega okvira govoril o razburkanem desetem stoletju, ko so sprva Madžari prvega pol stoletja skoraj nemoteno pustošili po večini slovenskega ozemlja, nato pa bili pregnani in potisnjeni na današnje madžarsko ozemlje, ter o nastanku Velike Karantanije proti koncu istega stoletja in o njenem kmalušnjem razpadu v naslednjem stoletju. Sledil bo opis, kako so nastajale konec enajstega stoletja domače dinastične rodbine, ki so se borile med seboj za nadoblast v dvanajstem in trinajstem stoletju, kar je dokončno pripeljalo do razkroja Velike Karantanije in Karantancev in do nastanka posameznih slovenskih dežel kot Štajerske, Koroške, Kranjske, pozneje pa še drugih. Nato pa si bomo ogledali gospodarsko-socialni razvoj plemiških gospodstev, posebno njihovo subfevdalizacijo, ki je privedla do nastanka novega nižjega plemstva, ministerijalov in vitezov, in s tem ponovno odprla vrata Slovincem za vstop v plemiške vrste.

Evropske razmere

Konec devetega in začetek desetega stoletja je bila zelo razburkana doba za vso Evropo. Politična razdelitev države Karla Velikega na tri dele je konec devetega stoletja privedla do dokončne etnične razdelitve zahodne Evrope, na francoski in nemški del. Meje se bodo še spreminjale, teritorialni jedri obeh novih narodov in držav pa se bosta ohranili. Te in druge spodaj omenjene spremembe so oslabile centralno moč vzhodnofrankovskega vladarja, prinesle so pa več moči višjemu plemstvu posameznih vojvodin. Staro frankovsko ali državno plemstvo, ki je igralo glavno upravno in centralistično vlogo v karolinški državi, se je začelo spajati z domačim plemstvom tiste vojvodine, v kateri so izvrševali svoje uradne funkcije in imeli svoja posestva, in tako začelo zasledovati interese svoje nove domovine. Po-

sledice tega procesa, ki se je začel v drugi polovici devetega in se nadaljeval v prvi polovici desetega stoletja, je bila, da je začela vzhodnofrankovska država slabeti, stare plemenske enote, Bavarska, Saška, Frankonija, pozneje tudi Švabska in Lotaringinija pa so se okrepile.

S smrtjo cesarja Arnulfa leta 899 je za več kot dvajset let prenehala delovati tudi centralna oblast, ki je združevala vzhodnofrankovske vojvodine. Njegov sin Ludvik je bil takrat šele šest let star, leta 911 pa je že umrl, z njim pa je izumrla tudi vzhodnofrankovska karolinška dinastija. Ker nemško visoko plemstvo ni maralo za Ludvikovega naslednika zahodnofrankovskega Karolinga, so izvolili za novega vzhodnofrankovskega kralja Konrada I, ki je bil vojvoda Frankonije. Vendar so se mu bavarski, saški in švabski vojvode in velikaši upirali in povečali nered po vsej državi, z njim pa se je večala neodvisnost posameznih vojvodin. Konrad I je priporočil za svojega naslednika svojega največjega nasprotnika, saškega vojvodo Henrika, ki je tako postal kralj Henrik I (919-936) in ustanovitelj nove saške dinastije. Njegov sin Oton I (936-973) pa je vzpostavil red in povrnil ugled centralni oblasti. Ta povečani ugled se najlepše izraža v Otonovem kronanju za "Svetega rimskega cesarja nemške narodnosti" leta 962. Z njegovim kronanjem je prenehala vzhodnofrankovska država, pričela pa se je nemška. Čeprav je Oton povečal cesarsko oblast, so nemške vojvodine še vedno ohranile veliko svojih prerogativ. V naslednjih stoletjih, za časa borbe med cesarji in papeži, ki je pretresala dežele nemškega cesarstva od konca enajstega do druge polovice trinajstega stoletja, je ta ponovno zlomila moč cesarske centralne oblasti in razširila pravice posameznih vojvodin, ki so se začele razvijati, pa tudi deliti, na pol neodvisne dinastične enote.

Bavarsko-karantanski poraz leta 907

Notranji šibkosti vzhodnofrankovske države moramo pridati še zunanje sovražnike, ki so več ali manj ogrozili njen obstoj. Taki sovražniki so bili Normani na zahodu in Madžari na vzhodu. Kot sem že omenil, so tako Bavarci in Franki kot Velikomoravci v svojih medsebojnih bojih klicali na pomoč Madžare, ki so prišli konec devetega stoletja iz Zakrpatja v Panonsko nižino. Madžari so tako imeli najlepšo priliko, da so dodobra spoznali obrobne dežele in slabosti svojih zaveznikov kakor tudi sovražnikov. In tako je prišlo leta 907 do katastrofalnega poraza bavarsko-karantanske vojske pri Bratislavi. V bitki 5. julija ni padel samo cvet bavarske in karantanske mladine, temveč tudi skoro vsi svetni in cerkveni veljaki. Viri poročajo, da so bili med padlimi bavarsko-karantanski vojvoda Liutpold in njegovi grofje, ter salzburški nadškof Teotmar, freisinski škof Uto, in sabenski (birxenski) škof Caharija (F. Kos, Gradivo, II, št. 342, str. 266-67). Poraz je pomenil popoln zlom vzhodnofrankovske obrambe na vzhodni meji. Petdeset let so Madžari po mili volji gospodarili po vzhodnih ravninah ob Donavi, Rabi in srednji Muri in od tu vpadali globoko v nemške in italijanske dežele, severno in južno

od Alp. Njihova konjenica je plenila do reke Rena in še preko in pustošila po Italiji do Alp na severu do Kalabrije na jugu.

Čeprav cenijo, da je bilo Madžarov le okoli 200 do 250 tisoč, dočim je štela vzhodnofrankovska država vsaj desetkrat več prebivalcev, so Madžari vendarle plenili po mili volji dobrih petdeset let po njenih deželah. Pred zgodovinarji se pojavlja vprašanje, kako je bilo to mogoče in v odgovor navajajo najrazličnejše razlage. Med drugimi podčrtuje Grafenauer prednosti, ki jih ima nomadska vojaška organizacija pred fevdalno. (Zgodovina, II (1965), str. 114-115). Madžarski deček je bil od rane mladosti povezan s konjem, ježo in vojaškimi vajami. Nomadska konjenica se tako stalno vežba in je zbrana ali pa se hitro zbere. Fevdalna vojska pa je vezana na zemljo, to se pravi razpršena po vsej državi, in v primeri z nomadsko ji vzame mnogo več časa, da se zbere. Radi vedno težjih oklepov je tudi težje gibljiva od nomadske. Ta Grafenauerjeva razlaga gotovo drži. So pa še drugi razlogi, radi katerih so Madžari pol stoletja ustrahovali velik del zahodne Evrope. Z uničenjem Velikomoravske in Panonije ter s pokoljem bavarsko-karantanske vojske ni bilo na madžarski meji nobene vojaške zapreke. Zato so lahko Madžari neovirano plenili po nemških in italijanskih deželah, kjer so se nenapovedano in torej nepričakovano pojavljali na svojih iskrih konjih. Prezreti pa tudi ne smemo odsotnosti ali pa šibkosti centralne oblasti, ki ni bila zmožna organizirati širše obrambe ali pa vsaj predhodnega občasnega obveščanja o madžarski nevarnosti. Normanski napadi na zahodu in medsebojni boji med Konradom I in upornimi vojvodi so gotovo tudi slabili, če že ne onemogočali, skupno obrambo. Radi vsega tega je morala vsaka vojvodina braniti svoje meje, kakor je pač najbolje znala. Vse gornje dejavnike je treba upoštevati pri razlagi, zakaj je desetkrat šibkejša madžarska vojska lahko skoro nemoteno plenila pol stoletja po zahodni Evropi.

Posledice leta 907 za Slovence

Oglejmo si, kakšne so bile posledice madžarske zmage leta 907 za Slovence. Po zmagi so Madžari obvladovali vse ravninsko ozemlje severno, vzhodno in južno od osrednje Karantanije, približno isto površino, kot so jo posedovali Obri v drugi polovici osmega stoletja, predno jih je Karel Veliki premagal, njihovo zemljo pa razdelil na vzhodne mejne grofije. Vse te nekdanje karolinške vzhodne marke so sedaj prišle pod Madžare. Na severu ob Donavi se je bavarske meja zopet umaknila zahodno od reke Anize (Ennsa), tako da je bavarski Trugau ponovno postal mejna pokrajina. Na vzhodu Karantanije so Madžari obvladovali ves ravninski svet, vključno ravnino srednje Mure ali graško kotlino vse do njenih zahodnih obronkov, to je skoraj večino Karantanske krajine, od tukaj pa vse slovensko ozemlje južno od Karavank. Karantanija je bila ponovno omejena na ozemlje, ki ga je imela v osmem stoletju pred obrskim porazom. Današnje osrednje slovensko ozemlje je bilo najbolj prizadeto, saj je ob stari rimski cesti (Radgona, Ptuj, Celje, Ljubljana, Vogrsko pri Go-

rici, Furlanija) madžarska vojska plenila na svojih pohodih v Italijo. Grafenauer je mnenja, da "Vogrsko" pri Gorici in "ogrska cesta" (strada Hungarorum), ki vodi od tukaj dalje v Furlanijo, še danes spominjata na te pohode, če se zavedamo, da so Slovenci včasih pravili Madžarom Ogrri ali Vogri. (Zgodovina, II, str. 117).

Madžarska zmaga pa je bila zelo hud udarec za Slovence tudi v drugem širšem oziru. Medtem ko so se druge vojvodine nemškega cesarstva krepile, je Karantanija zgubila mnogo svojega ozemlja, životarila in se borila za goli obstoj. Radi tega pa je tudi zamudila ugoden čas, ko bi se še lahko močneje povezala v teritorialno in samoupravno enoto. Gotovo je igrala madžarska zasedba obrobni karantanskih pokrajin pri tem glavno vlogo, vendar so še drugi vzroki, da ni šel razvoj v to smer. Karantanija je bila slovenska pokrajina, plemiške družine pa so prišle od drugod. Domače slovensko plemstvo ni bilo dovolj močno, da bi absorbiralo novodošlo frankovsko in bavarsko plemstvo. Zgodilo se je prav nasprotno: tuje plemstvo je absorbiralo slovensko. Etnična različnost med večino prebivalstva, ki je slovenska, in novodošlim plemstvom je gotovo tudi pripomogla, da tuje plemstvo ni razvilo tako hitro nove domovinske zavesti kot v drugih istorodnih nemških vojvodinah. Saj se tuje plemstvo v Karantaniji do konca desetega stoletja še vedno čuti bolj povezano s svojimi rodovnimi interesi v Frankoniji in Bavarski kot pa s karantanskimi. Zato se je prva močna plemiška karantanska domovinska zavest izkazala šele v enajstem stoletju, takrat pa so se pojavile tudi že sredobežne sile, ki so končno razbile Karantanijo, na različne dežele.

Namesto, da bi se Karantanci trdneje povezali in dosegli samoupravo v času, ko je bila centralna oblast najbolj slaba, jih je madžarska nevarnost po letu 907 primorala, da so se še tesneje navezali na Bavarsko. Videti je bilo, kot da se je ponovil položaj, v katerem so bili Karantanci pred sto petdesetimi leti, ko se je Borut moral radi obrske nevarnosti nasloniti na Bavarce.

Tudi po letu 907 vladajo Karantancem še bavarski vojvode celih sedemdeset let, in Karantanci se niso temu niti malo protivili. Liutpoldu, ki je padel leta 907, je sledil njegov sin Arnulf (907-937) kot skupni bavarsko-karantanski vojvoda, temu pa njegov sin Eberhard. Ko se je ta hotel osamosvojiti, ga je kralj Oton I odstavil, bavarski vojvoda pa je postal Arnolfov brat Bertold (938-947). Arnulfova hči Judita pa je poročila Henrika, kraljevega brata, ki je po Bertoldovi smrti postal bavarski vojvoda Henrik I (948-955) kot prvi Sas. Tako je prišlo do krvnega sorodstva med bavarskimi Liutpoldinci in saško cesarsko rodbino.

Madžarski poraz leta 955

Cesar Oton I je ponovno utrdil centralno oblast, kar mu je omogočilo, da je leta 955 na Leškem polju pri Augsburgu odločilno premagal Madžare. S tem so prenehali madžarski plenilni pohodi, Madžari pa so bili primorani v drugi polovici desetega stoletja, da so se omejili na Panonsko nižino, ki je še danes njihova

domovina. Od leta 955 pa do konca desetega stoletja so nato Bavarci in Karantanci počasi ponovno osvajali stare pokrajine. Vendar se to ni zgodilo takoj po porazu leta 955, niti ni bilo osvajanje vodeno po enotnem načrtu ali iz enotnega središča. V večini primerov je bilo verjetno prepuščeno podjetnosti posameznih obmejnih plemiških rodbin in škofov, ki so zgubili važne dohodke in si jih skušali znova pridobiti. Zato so tudi salzburški nadškofje stalno vzpodbujali nemške vojvode in cesarja na odločilni pohod proti Madžarom, ki naj bi povrnili salzburški nadškofiji bogata posestva, ki jih je imela v Panoniji, do katerega pa ni prišlo.

Iz Traungaua so bavarski plemiči osvajali nižino ob Donavi. Sprva so potisnili Madžare do Kremisa, nato do Wienerwalda. Tu se je meja ustavila do enajstega stoletja, ko so jo potisnili do reke Leithe (Litve). Suniki, da se osvobodi bivše slovensko ozemlje, so izhajali iz Karantanije in so bili usmerjeni v različne smeri. Prvi tak sunek je bil napravljen čez Ljubelj in je osvobodil ravnino mesta Kranja. Šele po letu 970 so Karantanci osvojili graško kotlino ob srednji Muri, Dravsko polje med Mariborom in Ptujem, celjsko kotlino, Dolenjsko in vzhodno Notranjsko. Ko so Bavarci dosegli reko Leitho v začetku enajstega stoletja, je meja med rimsko nemškim cesarstvom in madžarsko in hrvatsko potekala južno od Donave po Leithi do Wiener Neustadta, od tukaj pa po skoraj ravni črti do Radgone, to je po zapadnem robu današnje Gradišćanske. Od Radgone je potekala v ravni črti do Ptuja, od tukaj pa preko Maceljskega gorovja na Sorlo, ob Sorli do sv. Petra pod Svetimi gorami, nato ob gričevju do Save pri Vidmu, preko Save ob spodnji Krki in ob gozdu, ki je okrožal na severu Belo krajino do Kolpe, prešla Kolpo in ob južnem robu Notranjske dosegla Istro. Ob vzhodnem delu Istre je prišla do reke Raše in po njej do Kvarnerskega zaliva in do Jadranskega morja. Tako je vsa Istra zapadno od Raše pripadala Karantaniji in z njo nemškemu cesarstvu.

Meja je ob tistem času obsegala več kilometrov širok pas, ki ni nikomur pripadal in bil pust in neobdelan. V tem pasu sta na severu ležali skoraj vsa Gradišćanska in Prekmurje, južno od Mure pa vse ozemlje med gornjo in današnjo slovensko-hrvaško mejo. Nekatere dele tega pasu so Slovenci ponovno zasedli šele v dvanajstem stoletju. S tem malim popravkom pa je nova meja postala meja med Slovenci in Hrvati in tako zarezala umetno etnično črto med notnim Karantanskim ljudstvom, ki je še danes kajkavsko na obeh straneh meje in govori skoro isti jezik to in onstran Sotle.

Velika Karantanija (976)

Ponovno osvajanje vzhodnih pokrajin in prepiri v cesarski rodbini so pripomogli, da je cesar Oton II (973-983) ustanovil leta 976 Veliko Karantanijo.

Ko je zgoraj omenjeni bavarski vojvoda Henrik I leta 955 umrl, je bil njegov sin vojvoda Henrik II (955-976) šele štiri leta star in je namesto njega vladala njegova mati Judita, ki je bila iz mogočnega bavarskega

vojvodskega rodu Liutpoldincev. Kmalu ko je Henrik do-rasel, je umrl njegov stric cesar Oton I in Henrikov bratranec Oton II je postal novi cesar. Henrik je poskušal doseči, da bi mu cesar poleg novoosvojenih dežel prepustil še Švabsko. Tako bi prišlo ozemlje vse današnje južne Nemčije pod Henrikovo oblast, kar bi ga napravilo za najmočnejšega veljaka rimsko nemškega cesarstva. Ker pa bi to bilo oslabilo cesarjevo oblast, je razumljivo, da mu cesar ni hotel ugoditi. Henrik se mu je zato leta 976 uprl; cesar pa ga je ujel in ga dal zapreti, nato pa je južno nemške dežele na novo preuredil. Bavarsko in Švabsko je združil ter ju izročil svojemu nečaku Otonu Švabskemu, vzhodno marko ob Donavi, poznejšo Avstrijo, pa je izročil Babenberžanom, ki so jo nato upravljali 270 let. Od Bavarske je izločil Furlanijo, Veronsko marko in Karantanijo, jih združil ter izročil Liutpoldincu Henriku Mlajšemu (976-978), sinu bivšega bavarskega vojvoda Bertolda. Tako je leta 976 nastala Velika Karantanija, še istega leta pa je ušel iz zapora cesarjev bratranec, bivši bavarski vojvoda Henrik II, ter začel velik upor, ki so se mu pridružili vsi Liutpoldinci, tako tudi karantanski vojvoda Henrik Mlajši. Po dveh letih je cesar Oton zatrl upor in zaprl upornike po različnih samostanih, Veliko Karantanijo pa je ob tej priliki izročil Otonu iz Wormsa (978-985). Zgodovina pa je dala radi stalnih uporov cesarjevemu bratrancu, bivšemu bavarskemu vojvodi Henriku II pridevek Prepirljivec.

Velika Karantanija je leta 976 ponovno združila pod enotno upravo vse Slovence. Le žal, da ni trajala dalje časa. Zaradi uporov in preprirov v cesarski hiši, so se karantanski vojvode hitro menjavali in niso mogli pognati korenin v domači zemlji in med domačim plemstvom, ter na ta način postati združevalna sila, ki bi povežala Karantanijo v močno politično enoto. Prav slabotni vojvode pa so postali eden izmed glavnih vzrokov razpada Velike Karantanije. Ta se legalno začne, ko je sin Henrika Prepirljivca postal cesar Henrik II (1002-1024) ter podelil Veliko Karantanijo svojemu sorodniku Otonu iz Wormsa v plačilo, ker ga je podpiral pri izvolitvi. Novi karantanski vojvoda Oton (1002-1004) pa se je moral odpovedati svoji oblasti nad vsemi karantanskimi vzhodnimi pokrajinami. Te so postale neposredno podrejene cesarju. Ta odločba je pripomogla, da so se tekom časa posamezne krajine Velike Karantanije osamosvojile in končno odcepile od nje. Ker so pa te krajine ali pozneje dežele igrale važno vlogo v slovenski zgodovini, je zato prav, da si jih na hitro ogledamo.

Bo še.

Po poročilih iz Bruxellesa sta Evropsko skupno tržišče in Jugoslavija pričeli 13. febr. pogajanja za sklenitev petletnega sporazuma o trgovinskem in gospodarskem sodelovanju. V tej kritični dobi, ko Jugoslavija lahko izgubi Tita, namerava Devetorica s tem sporazumom okrepiti notranjo stabilnost Jugoslavije in ohraniti njeno mednarodno neuvrčenost, kar pomeni, državno neodvisnost od Moskve.

Nov sporazum naj bi nadomestil dosedanje trgovinsko pogodbo, ki bo letos potekla; razširjen naj bi bil na finančno, industrijsko in kmetijsko področje. Devetorica želi, naj bi Jugoslavija proizvajala predvsem tiste industr. proizvode, ki jih potrebuje zahodna Evropa, dočim je želja Jugoslavije, da zmanjša skoro poldrugomilijardni trgovinski primanjkljaj s Tržiščem (£1,425,000,000 oz. 2,764,500,000 dolarjev).

Na povratku iz obiska v Ameriki (6. marca) se bo Tito mudil 10. in 11. marca v Londonu, kjer bo razgovarjal s premierjem Callaghanom in pozdravil tudi kraljico.

Od meseca do meseca

TITO V IGALU

Galeb, nekdanja ladja italijanske kraljevske mornarice in sedanja šolska ladja jugoslovanske mornarice, je 6. januarja pripeljal Tita z Brionov v Hercegnovi, "kjer bo ostal nekaj dni," kot so sporočili. Nekaj dni se je raztegnilo na nekaj tednov, ker je Titu v Igalu pri Hercegnovem očitno všeč. Že nekaj let hodi tja, ker imajo znano zdravilišče s kopelmi, blatom in fizioterapijo. Letos je bil prvič brez Jovanke, a uredili so mu novo rezidenco, Vilo Galeb, tako da se ni preveč zgubljenega počutil.

Na plovbi ob jadranski obali do Hercegnovega sta Tita spremljala zvezni sekretar za ljudsko obrambo general armade Nikola Ljubičić in poveljnik vojaško-pomorskega območja admiral Branko Mamula.

BOUMEDIENNE NA OBISKU

V Igalu je 14. in 15. januarja obiskal Tita alžirski predsednik Houari Boumediene, ki vodi med Arabci trdega odpora proti Sadatovim pogajanjem z Izraelom in ki tudi podpira gibanje Polisario v boju proti bratom Arabcem v Maroku in Mauritaciji. V zdravici na večerji 14. januarja je Tito dejal, da mu je "ljubo, ker so naša gledanja enaka, kar zadeva osnovna načela, na temelju katerih je moč poiskati pravično in trajno rešitev za bližnjevzhodno krizo." Tito, ki je seveda zelo načelen možakar, ni ponovil svojega mnenja, da morajo Arabci priznati Izrael, kajti to mnenje Boumedienu ne bi bilo ljubo.

Tudi skupno sporočilo se izogne priznanju Izraela, čeprav sta predsednika "izrazila zaskrbljenost zaradi položaja na Bližnjem vzhodu. V zvezi s tem sta poudarila, da je pravična in trajna rešitev bližnjevzhodne krize mogoča samo z dosego legitimnih nacionalnih pravic palestinskega ljudstva poleg pravice arabskih držav do vrnitve zasedenih ozemelj. Sleherni poskus, da bi krizo rešili v škodo arabskih držav in palestinskega ljudstva, bi bližnjevzhodno krizo lahko samo še podaljšal ter ustvaril na tem območju nove napetosti, kar bi ogrozilo mir in varnost sveta. Pravično rešitev je mogoče doseči samo z enakopravno udeležbo PLO kot edinega legitimnega predstavnika palestinskega ljudstva, to vprašanje pa predstavlja srž bližnjevzhodne krize."

Glede položaja v Zahodni Sahari, kjer Alžirija preko Polisarija bije Maroko in Mauritacijo, "sta obe strani z zaskrbljenostjo ugotovili, da se vedno bolj slabša. Tak položaj ogroža varnost na vsem območju Magreba in v Sredozemlju." Predsednika sta "izčrpno izmenjala mnenja" tudi o dejavnosti neuvršenih držav. "Izrazila sta enotno prepričanje, da so postale neuvrščene države močan mednarodni dejavnik za zagotovitev miru in enakopravnega sodelovanja v mednarodnih političnih in gospodarskih odnosih," je rečeno v skupnem sporočilu.

RADIO JUGOSLAVIJA je pričel oddajati na kratkih valovih v devetih jezikih (tujih). Vse oddaje skupaj trajajo deset ur in pol dnevno

KARDELJ V IGALU

Edvardu Kardelju v njegovem 68. letu tudi zdravje nagaja. Pred dvema letoma je bil operiran in se je govorilo, da ima raka na prebavilih (gl. KT 443), Lanskega decembra je bil v bolnišnici zaradi tromboze v nogi. Na okrevanje in počitek je 16. januarja prišel v Igalu, da bosta s Titom lahko skupaj čofotala po zdravilnem blatu, ki ga grabijo z morskega dna.

BAKARIĆ V ZAHODNI NEMČIJI

Član predsedstva SFRJ Vladimir Bakarić je bil od 16. do 18. januarja na obisku pri Socialistični stranki Zahodne Nemčije. Pogovarjal se je s predsednikom stranke Willijem Brandtom in drugimi, sprejel pa ga je tudi kancler Helmut Schmidt. Imel je dolgo in dolgočasno predavanje o Jugoslaviji. Potem je prišel Titu poročat o svojem obisku.

PARTIJSKA SEJA

Tito je 19. januarja v Igalu predsedoval seji, "na kateri so obravnavali nekatera politična in organizacijska vprašanja razvoja zveze komunistov v zvezi s pripravami na prihodnjo sejo CK ZKJ in 11. kongres ZKJ." O čem so razpravljali, je torej zavito v skrivnost, skrivnostna pa je tudi izbira udeležencev. Na seji so bili Edvard Kardelj in Vladimir Bakarić, sekretar IK ZKJ Stane Dolanc, člani izvršnega komiteja, predsedniki republiških centralnih komitejev in sekretar komiteja konference ZKJ v jugoslovanski armadi - nenavadna zbirka ljudi, za katero ni nobenega formalnega opravičila.

KAMPUČIJSKO-VIETNAMSKI SPOR

Boji med Kampučijo in Vietnamom povzročajo uradni Jugoslaviji hudo zadrego, ker ne more kriviti imperialistične reakcionarne kroge, da netijo razdor. Obe državi sta krepko socialistični, saj so v Kampučiji prigrali socializem do skrajnosti, ki se celo uradni Jugoslaviji zdi absurdna, tako da raje molče o njej. Obe državi sta se tudi sami osvobodili in obe pripadata gibanju neuvršenih. Po učenju Marxa, Lenina in Tita bi torej morali biti najboljši prijatelji. Kljub temu sta si v laseh in si medsebojno očitata grozodejstva. Vladimir Dedijer še ni predlagal svojim starim prijateljem v nekdanjem Russellovem sodišču za preiskavo vojnih zločinov v Vietnamu, naj začne preiskovati te obtožbe, ki jim je pač treba verjeti, ker prihajajo iz socialističnih, osvobodilnih in neuvršenih krogov. Uradna Jugoslavija se noče postaviti na stran Vietnama, ki ga podpira Sovjetski blok, ne na stran Kampučije, ki ji pripisujejo kitajsko podporo.

Zadrego je poglobila vest iz Bangkoka, ki jo je AP objavila 5. januarja, da so odposlanci SR Vietnama obiskali zunanje ministre nekaterih držav, med njimi tudi Jugoslavijo, in da so ministri teh držav "izrazili popolno in odločno podporo pravični stvari in stališču vietnamske vlade v vietnamsko-kampučijskem konfliktu." Precej naslednjega dne 6. januarja, je TANJUG "dobil pooblastila od zveznega sekretariata za zunanje zadeve, da v zvezi z vestjo AP...objavi, da je ta vest, kar zadeva Jugoslavijo, netočna." Zunanji minister Minić "ni

sprejel odposlancev in tudi ne ambasadorja SR Vietnama po izbruhu vietnamsko-kampučijskih bojov," je rečeno v sporočilu.

Predstavniki zveznega sekretariata za zunanje zadeve Mirko Kalezić je na redni tiskovni konferenci 12. januarja dejal, da so "z obžalovanjem in skrbjo" sprejeli novico o oboroženem spopadu med Kampučijo in Vietnamom, "socialističnima in neuvršenima državama, s katerimi ima Jugoslavija odnose, ki temeljijo na prijateljstvu in sodelovanju. Prepričani smo, da bodo problemi med državama, ki so posledica kolonialnega obdobja, rešeni na podlagi spoštovanja načel, ki so zapisana v ustanovni listini Združenih Narodov in so temelj celotne politike neuvršenosti. Upamo, da se bo spopad kmalu končal in da se bodo vojaške enote vrnile na izhodiščne položaje, rešitev problemov pa bodo poiskali s pogajanjem in sporazumevanjem na temelju doslednega spoštovanja omenjenih načel." Povedal je, da sta Jugoslovanska vleposlanika v Phnom Penhu in Hanoju orisala jugoslovanska stališča in da sta obe vladi sporočili svoji mnenji.

DORONJSKI V AZIJI

Podpredsednik predsedstva SFRJ Stevan Doronjski je 19. januarja odšel na pot, ki ga je najprej privedla v Burmo, 23. januarja v Indonezijo, 28. januarja v Nepal in 31. januarja v Indijo, odkoder se je 4. februarja vrnil domov.

MINIĆ V SKUPŠČINI

Na prvem letošnjem zasedanju skupščine SFRJ 31. januarja so delegati poslušali poročilo zveznega sekretarja za zunanje zadeve Miloša Minića o mednarodnih odnosih in zunanjepolitični dejavnosti Jugoslavije. Poročilo je bilo dolgo, a je komaj kaj novega povedalo, kot da bi bila jugoslovanska politika že nekaj let zamrznjena. Pri sosedih ni nič novega: Odnosi z Italijo so "dobili novo kvaliteto in močno spodbudo" z osimskimi sporazumi, tako da "obsegajo danes skoraj vse oblike dobrega sosedskega sodelovanja, v številni nenehno izboljševanje položaja narodnostnih manjšin v obeh državah." Z Avstrijo se je lani "nadaljevalo razvijanje sodelovanja na raznih področjih, zlasti gospodarskem, nadalje na področju zaščite in izboljšanja položaja naših delavcev na začasnem delu kot tudi na nekaterih drugih področjih. Toda naše celotne odnose s sosedno Avstrijo še naprej resno obremenjujeta stališče in politika avstrijske vlade do pravic in položaja slovenske in hrvaške manjšine v tej državi, ki sta v nasprotju s črko in duhom državne pogodbe." Z uresničevanjem svojih obveznosti in s političnim realizmom bi Avstrija "ustvarila ugodno podlago za vsestranski razvoj dobrega sosedskega sodelovanja, kar ni samo v interesu naših dveh držav, temveč tudi v širšem interesu."

Z Romunijo se "zelo uspešno" razvijajo prijateljski odnosi, z Madžarsko pa "uspešno". Z Grčijo so se odnosi "stanovitno izboljševali", a sodelovanje s Turčijo "ugodno poteka." Z Bolgarijo so imeli "obojestransko koristno sodelovanje" zlasti v gospodarstvu, toda "znani problemi v zvezi z bolgarsko politiko zanikanja

makedonske narodne manjšine v Bolgariji in makedonskega naroda sploh objektivno omejujejo razvoj naših dvostranskih odnosov v celoti." Z Albanijo je potekalo sodelovanje "na ekonomskem in kulturnem področju. Jugoslavija je nenehno poudarjala pripravljenost za nadaljnje razvijanje obojestransko koristnega in enokopravnega sodelovanja ne samo na gospodarskem, temveč tudi kulturnem področju, in se zavzemala za to, da bi ga razširili še na druga področja." Razlogi za omejeno sodelovanje "niso na naši strani."

"Odnosi in vsestransko sodelovanje s Sovjetsko zvezo so se lani uspešno razvijali na temelju beogradske in moskovske deklaracije iz let 1955 oziroma 1956" in kasnejših dokumentov, je rekel Minić. Omenil je Titov lanski obisk v ZSSR, med katerim so "potrdili to načelno podlago," Z ZDA je bil lani "dosežen viden napredek" na podlagi zapisanih načel. "Resen korak naprej smo napravili tudi v odstranjevanju nekaterih težav, ki so obremenjevale naše medsebojne odnose. Za to se je treba zahvaliti obojestranskemu prizadevanju kakor tudi pripravljenosti, ki so jo večkrat izrazile najodgovornejše osebnosti nove administracije ZDA, da bi se reševanja odprtih vprašanj lotevali na enakopravni in obojestranski sprejemljivi podlagi."

Minić je omenil "resne težave" na področju gospodarskega sodelovanja z zahodnimi državami, posebno državami EGS. Upa, da bodo z bližnjimi pogajanimi o novem sporazumu med SFRJ in EGS zagotovili možnosti za povečanje izvoza v te države. V razvitih zahodnih državah, posebno zahodnoevropskih, je veliko naših zdomcev. Ti naši državljani, ki so na začasnem delu v tujini, so pomemben dejavnik v odnosih naše države z državami, kjer so zaposleni. Temu elementu, ki je izredno pomemben v sklopu celotnih odnosov s temi državami, smo posvečali nenehno pozornost in jo bomo tudi v prihodnje, upoštevaje družbenopolitični in gospodarski pomen teh problemov ter dejstvo, da v nekaterih državah kljub izboljšanju položaja naših delavcev še zmeraj niso rešena vsa vprašanja z njihovimi delovnimi in življenjskimi razmerami."

Minić je dejal, da je v odnosih z nekaterimi zahodnimi državami "še zmeraj nerešen problem strpnega odnosa organov oblasti teh držav do maloštevilne fašistične teroristične emigracije", ki napada jugoslovanska predstavništva, pripravlja diverzije "in razvija raznovrstno protijugoslovansko dejavnost, kar vse financirajo nekateri tuji dejavniki". Nekateri izmed teh držav, "s katerimi imamo prijateljske odnose, sprejemajo - resda še zmeraj nezadostne - ukrepe za preprečevanje akcij fašistično-teroristične emigracije, vendar mi s tem ne moremo biti zadovoljni vse dotlej, dokler takšne dejavnosti proti SFRJ ne bodo onemogočene."

Minić se je pohvalil, da je Jugoslavija "ena najbolj razvitih držav med državami v razvoju," a da deli usodo teh držav na svetovnem trgu. Pohvalil je tudi sodelovanje med neuvršenimi državami in se pritožil, da so bile "izpostavljene povečanim pritiskom in vsakodnevnim poskusom, da bi jih razcepili ter zanetili med njimi spore." Ni povedal, če misli na spopad med Kampučijo in Vietnamom. Toda "gibanje neuvršenosti

je dovolj močno, da lahko odpravi vse težave, ki se občasno pojavljajo, se odločno upre vsem pritiskom in s svojimi akcijami pomaga reševati spore med posameznimi neuvrščeni državami," je dejal Minić v skupščini.

PEROVIĆ UGRABLJEN

Kominformovca Mileto Perovića, čigar aretacijo so v Jugoslaviji naznanili lanskega nov. (gl. KT dec.), so ugrabili v Švici. Zahodni časopisi so proti koncu januarja poročali, kaj jim je povedal Perovićevo zagovornik Jovan Barović. 54-letni Perović, ki je kljub kominformovskim pro-sovjetskim simpatijam zadnja leta živel na zahodu (gl. KT maja 1976), je šel lanske jeseni v Švico obiskat Mirjano Obradović, ki jo je spoznal v jugoslovanskih zaporih v petdesetih letih. Oba sta bila namreč zaprta in obsojena kot kominformovca po Stalinovem izobčenju Jugoslavije leta 1948. V pensionu v švicarski vasi - po enem poročilu blizu Zuericha in po drugem v italijanski Švici - ga je lepega dne napadlo šest moških, ki so ga pretepli in omamili ter odvedli v neznanu. Vodja roparjev je govoril po italijansko. Rekel je, da je fašist in da ga je ugrabil za denar. Zahteval je £100,000 odkupnine. Perović je preskrbel imena prijateljev, ki bi zbrali denar. Toda čez nekaj dni mu je vodja tolpe povedal, da odkupnine niso plačali. Vendar ga roparji niso ubili, ampak mu zagrozili, da bodo storili "še nekaj hujšega." Potem so ga omamili in ko se je zavedel, je bil v jugoslovanskem zaporu. Barović ni povedal, če so "italijanski" ugrabitelji dobili kako odškodnino od jugoslovanske policije, niti ne če so se legitimirali Peroviću, da so res fašisti in Italijani.

LIBIJSKI OBISK

Poveljnik libijskih oboroženih sil brigadir Alu Bakr Džaber je sredi jan. obiskal jugoslovansko vojsko in se pogovarjal z zveznim sekretarjem za ljudsko obrambo generalom armije Nikolo Ljubičićem. Niso povedali, ali je z naftnim bogastvom kupoval orožje zase ali za osvobodilna gibanja in teroriste po širnem svetu. Džaberja je 18. jan. sprejel Tito v Igalu. Prinesel mu je pozdrave od Gadafija.

POMEMBNA RAZPRAVA Pri londonski založbi Hodder and Stoughton je izšla 500 strani debela knjiga grofa Nikolaja Tolstoja "Victims of Yalta" (Žrtve Jalte), ki je povzročila živo zanimanje ●

DR. FRANC BLATNIK

V Patersonu (N. J.) v severni Ameriki je v 79. letu starosti, dva dni pred božičem, umrl poznani slovenski verski, narodni in kulturni delavec dr. Franc Blatnik.

Že v mladih letih se je vnel za salezijance, med katere je pozneje vstopil in od leta 1927. naprej deloval v njihovih domovih, tako na Kodeljevem in nazadnje kot ravnatelj na Rakovniku. Med vojno je kot kurir in duhovni pastir storil neprecenljive usluge slovenskim izgnancem po Hrvaški in Srbiji, a po letu 1943 v Ljubljanski pokrajini opravil številne intervencije za žrtve okupacijskih oblasti, kar mu je bilo olajšano kot domobranskemu kuratu v Novem mestu. O tem delu je veliko pisal dr. J. Kolarič v življenjepisu o pokojnem škofu Rožmanu. S koncem vojne se je dr. Blatnik umaknil v Avstrijo, nato v Italijo, kjer je bil nekaj časa upravnik katakomb sv. Kalista; potem pa je krenil preko morja na otok Portorico in leta 1960. v Združene države, kjer se je naselil med sobrati v Patersonu. Pogosto je obiskoval slovenska naselja po severni Ameriki in je bil vnet dopisnik AMERIŠKE DOMOVINE. Kot duhovnik je bil reden in točen, pa ubog kot cerkvena miš. Ko so ga na smrtni postelji vprašali, če je napravil oporoko, je pojasnil, da nima ničesar. V življenju je tudi nenaprosen rad opravil nepoznanemu uslugo. Bil je eden redkih duhovnikov, ki je bil odprt do vseh in s katerim je bilo na hitro najti duhovni strik.

Hvala mu in Bog mu naj povrne, kar je dobrega storil. P. U.

● britanskega javnega mnenja, zlasti tiska, o usodi milijonov ujetnikov in beguncev, ki so bili vrnjeni po končani vojni Sovjetom. Oglasil se je tudi b. laburistični minister Mayhew in opisal, kako je prišlo do znane Macleanove komisije, ki je obravnavala jugoslovanske begunske primere. Ker je razprava še v ranem razvoju, jo bomo spremljali in prihodnjič poročali o njej kaj več.

Poročilo o odgovoru *Hrvatske zore* na dr. Sirčevo kritiko smo zaradi prostora morali odložiti za drugič. Ur.

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Avstralija	5.00 (8.00)	Kanada	6.00 (9.50)
Avstrija	80.—	Nemčija	16.—
Francija	25.—	U. S. A.	6.00 (9.50)
Italija	3000.—	Velika Britanija	2.20

Ostale evropske države: 2 funta (sterling) v odgovarjajoči valuti

Južna Amerika: 2 funta (sterling) — letalsko: 3 funti — odn. temu odgovarjajoča valuta

Naročnino v Severni Ameriki je treba poslati na naslov:

Mr Tine Kremžar, 11047 — 110 St. Edmonton, Alta., Canada

Naročnina v evropskih državah je plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave, v ostalih državah po navodilu uprave.

KLIC TRIGLAVA PRODAJAJO

v Trstu: Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan

v Gorici: Katoliška knjigarna, Piazza Vittoria 20.